

وزارت معارف

دری

صنف ششم

دری صنف ششم

سال چاپ: ۱۳۹۸ هـ ش

سرود ملی

دا عزت د هر افغان دی
هر بچی یې قهرمان دی
د بلوڅو د ازبکو
د ترکمنو د تاجکو
پامیریان، نورستانیان
هم ایماق، هم پشه پان
لکه لمر پر شنه آسمان
لکه زړه وي جاویدان
وایو الله اکبر وایو الله اکبر

دا وطن افغانستان دی
کور د سولې کور د تورې
دا وطن د ټولو کور دی
د پښتون او هزاره وو
ورسره عرب، گوجر دي
براهوي دي، قزلباش دي
دا هېواد به تل ځلېږي
په سینه کې د آسیا به
نوم د حق مودی رهبر

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

دری

صنف ششم

سال چاپ: ۱۳۹۸ هـ ش.

مشخصات کتاب

مضمون: دری

مؤلفان: گروه مؤلفان کتاب‌های درسی بخش دری نصاب تعلیمی

ویراستاران: اعضای دیپارتمنت ویراستاری و ایدیت زبان دری

صنف: ششم

زبان متن: دری

انکشاف دهنده: ریاست عمومی انکشاف نصاب تعلیمی و تالیف کتب درسی

ناشر: ریاست ارتباط و آگاهی عامه وزارت معارف

سال چاپ: ۱۳۹۷ هجری شمسی

مکان چاپ: کابل

چاپ‌خانه: مطبعه بهیر

ایمیل آدرس: curriculum@moe.gov.af

حق طبع، توزیع و فروش کتاب‌های درسی برای وزارت معارف جمهوری اسلامی افغانستان

محفوظ است. خرید و فروش آن در بازار ممنوع بوده و با متخلفان برخورد قانونی صورت

می‌گیرد.

پیام وزیر معارف

اقراً باسم ربک

سپاس و حمد بیکران آفریدگار یکتایی را که بر ما هستی بخشید و ما را از نعمت بزرگ خواندن و نوشتن برخوردار ساخت، و درود بی‌پایان بر رسول خاتم - حضرت محمد مصطفی ﷺ که نخستین پیام الهی بر ایشان «خواندن» است.

چنانچه بر همه‌گان هویدا است، سال ۱۳۹۷ خورشیدی، به نام سال معارف مسمما گردید. بدین ملحوظ نظام تعلیم و تربیت در کشور عزیز ما شاهد تحولات و تغییرات بنیادینی در عرصه‌های مختلف خواهد بود؛ معلم، متعلم، کتاب، مکتب، اداره و شوراهای والدین، از عناصر شش‌گانه و اساسی نظام معارف افغانستان به شمار می‌روند که در توسعه و انکشاف آموزش و پرورش کشور نقش مهمی را ایفا می‌نمایند. در چنین برهه سرنوشت‌ساز، رهبری و خانواده بزرگ معارف افغانستان، متعهد به ایجاد تحول بنیادی در روند رشد و توسعه نظام معاصر تعلیم و تربیت کشور می‌باشد.

از همین‌رو، اصلاح و انکشاف نصاب تعلیمی از اولویتهای مهم وزارت معارف پنداشته می‌شود. در همین راستا، توجه به کیفیت، محتوا و فرایند توزیع کتاب‌های درسی در مکاتب، مدارس و سایر نهادهای تعلیمی دولتی و خصوصی در صدر برنامه‌های وزارت معارف قرار دارد. ما باور داریم، بدون داشتن کتاب درسی باکیفیت، به اهداف پایدار تعلیمی در کشور دست نخواهیم یافت.

برای دستیابی به اهداف ذکرشده و نیل به یک نظام آموزشی کارآمد، از آموزگاران و مدرسان دل‌سوز و مدیران فرهیخته به عنوان تربیت‌کننده‌گان نسل آینده، در سراسر کشور احترامانه تقاضا می‌گردد تا در روند آموزش این کتاب درسی و انتقال محتوای آن به فرزندان عزیز ما، از هر نوع تلاشی دریغ نورزیده و در تربیت و پرورش نسل فعال و آگاه با ارزش‌های دینی، ملی و تفکر انتقادی بکوشند. هر روز علاوه بر تجدید تعهد و حس مسؤولیت‌پذیری، با این نیت تدریس را آغاز کنند، که در آینده نزدیک شاگردان عزیز، شهروندان مؤثر، متمدن و معماران افغانستان توسعه یافته و شکوفا خواهند شد.

همچنین از دانش آموزان خوب و دوست داشتنی به مثابه ارزشمندترین سرمایه‌های فردای کشور می‌خواهم تا از فرصت‌ها غافل نبوده و در کمال ادب، احترام و البته کنجکاوی علمی از درس معلمان گرامی استفاده بهتر کنند و خوشه‌چین دانش و علم استادان گرامی خود باشند.

در پایان، از تمام کارشناسان آموزشی، دانشمندان تعلیم و تربیت و همکاران فنی بخش نصاب تعلیمی کشور که در تهیه و تدوین این کتاب درسی مجدانه شبانه روز تلاش نمودند، ابراز قدردانی کرده و از بارگاه الهی برای آن‌ها در این راه مقدس و انسان‌ساز موفقیت استدعا دارم.

با آرزوی دستیابی به یک نظام معارف معیاری و توسعه یافته، و نیل به یک افغانستان آباد و مترقی دارای شهروندان آزاد، آگاه و مرفه.

دکتور محمد میرویس بلخی

وزیر معارف

فهرست عنوان‌ها

شماره	عنوان	ساعت‌های درسی	صفحه
۱	حمد	سه ساعت درسی	۱
۲	نعت	سه ساعت درسی	۵
۳	حضرت علی <small>علیه السلام</small>	سه ساعت درسی	۹
۴	اندرزهای سودمند	سه ساعت درسی	۱۳
۵	بهار	سه ساعت درسی	۱۷
۶	محبوبهٔ هروری	سه ساعت درسی	۲۱
۷	کامه و شارحه	سه ساعت درسی	۲۵
۸	وطن ما	سه ساعت درسی	۲۹
۹	بالاحصار کابل	سه ساعت درسی	۳۳
۱۰	فعل	سه ساعت درسی	۳۷
۱۱	علم	سه ساعت درسی	۴۱
۱۲	استاد خلیل الله خلیلی	سه ساعت درسی	۴۵
۱۳	صبر و شکیبایی	سه ساعت درسی	۴۹
۱۴	چیستان‌ها	سه ساعت درسی	۵۳
۱۵	مقام معلم	سه ساعت درسی	۵۵
۱۶	فعل امر و فعل نهی	سه ساعت درسی	۵۹
۱۷	امانت داری	سه ساعت درسی	۶۳
۱۸	دهقان و کشت گندم	سه ساعت درسی	۶۹
۱۹	ورزش و تندرستی	سه ساعت درسی	۷۱
۲۰	پسر عزیز	سه ساعت درسی	۷۵
۲۱	اطلاعات جمعی	سه ساعت درسی	۷۷
۲۲	تلویزیون	سه ساعت درسی	۸۱
۲۳	فعل مثبت و فعل منفی	سه ساعت درسی	۸۵

شماره	عنوان	ساعات‌های درسی	صفحه
۲۴	صلح	سه ساعت درسی	۸۹
۲۵	نصایح بزرگان	سه ساعت درسی	۹۱
۲۶	حقوق مادر	سه ساعت درسی	۹۳
۲۷	عایشهٔ درانی	سه ساعت درسی	۹۶
۲۸	نظافت	سه ساعت درسی	۹۹
۲۹	لطیفه‌ها	سه ساعت درسی	۱۰۳
۳۰	ضرب المثل‌ها	سه ساعت درسی	۱۰۵
۳۱	وحدت ملی	سه ساعت درسی	۱۰۷
۳۲	فعل معلوم و فعل مجهول	سه ساعت درسی	۱۱۱
۳۳	ترانه	سه ساعت درسی	۱۱۳
۳۴	کاپیسا	سه ساعت درسی	۱۱۵
۳۵	پنبه	سه ساعت درسی	۱۱۹
۳۶	کمک و همکاری	سه ساعت درسی	۱۲۳
۳۷	پند لقمان حکیم به فرزندش	سه ساعت درسی	۱۲۵
۳۸	ابراهیم صفا	سه ساعت درسی	۱۲۷
۳۹	پند پدر	سه ساعت درسی	۱۳۱
۴۰	حفاظت محیط زیست	سه ساعت درسی	۱۳۵
۴۱	خوشحال خان ختک	سه ساعت درسی	۱۳۹
۴۲	نیکی	سه ساعت درسی	۱۴۱
۴۳	بهترین آرزو	سه ساعت درسی	۱۴۳
۴۴	مواد مخدر	سه ساعت درسی	۱۴۵
۴۵	صنعت قالبین بافی	سه ساعت درسی	۱۴۹
۴۶	رخصتی زمستانی	سه ساعت درسی	۱۵۲

حمد

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند و مفهوم آن را بدانند.

الله

پرسش‌ها

?

○ ما هر کار خیر را با نام کی آغاز می‌کنیم؟

○ حمد در وصف کی سروده می‌شود؟

که صنّعش در وجود آورد ما را

ثنا و حمد بی‌پایان خدا را

که دیگر باز نستانی عطا را

وز انعامت همیدون چشم دارم

اگر خط درکشی جرم و خطا را

ز احسان خداوندی عجب نیست

خداوندا بدان تشریف عزت   که دادی انبیا و اولیا را
به حق پارسایان کز در خویش   نیندازی من ناپارسا را
خدایا! گر تو سعدی را برانی   شفیع آرد روان مصطفی را

محمد سید سادات عالم

چراغ و چشم، جمله انبیا را

سعدی

- متن درس را خاموشانه بخوانید.
- کلمه‌های (وضع، پارسایان، فضل و شفیع) را معنا کنید و در کتابچه‌های تان بنویسید.
- کلمه‌های جدید متن درس را با آواز بلند بخوانید و معنا کنید.
- جاهای خالی بیت زیر را با کلمه‌های مناسب در کتابچه‌های تان تکمیل کنید:
ثنا و..... بی پایان..... را   که..... در..... آورد مارا

- به خواندن متن درس توسط معلم دقت کنید و کلمه‌های مشکل آن را بپرسید.
- در گروه‌ها پیرامون مفهوم درس باهم بحث کنید.

○ مفهوم بیت زیر را بگویید:

ز احسان خداوندی عجب نیست   اگر خط درکشی جرم و خطا را

○ پیام اصلی درس را بیان کنید.

به دوستانت بگو

○ سعدی شیرازی شاعر بزرگ و توانای زبان و ادبیات دری است. وی در قرن ششم

هجری قمری می‌زیست. آثار مشهور او بوستان و گلستان می‌باشد.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا
۱	حمد	ثنا و صفت خداوند ﷻ
۲	صُنْع	آفریدن
۳	عطا	بخشش
۴	همیدون	همین دم، هم اکنون
۵	شفیع	شفاعت‌کننده
۶	انعام	نعمت دادن
۷	سادات	جمع سید
۸	خط درکشی	عفو کنی
۹	نستانی	نگیری

گناه	جرم	۱۰
گناه، اشتباه	خطا	۱۱
بزرگ داشتن	تشریف	۱۲
پرهیزگاران	پارسایان	۱۳
جان، روح	روان	۱۴
سرور، آقا	سید	۱۵

برداشت خود را از متن درس در کتابچه‌های تان بنویسید.

نعت

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند و مفهوم آن را بدانند.

پرسش‌ها

?

- به نظر شما نعت در وصف کی سروده می‌شود؟
- پیشوا و رهنمای ما مسلمانان کی است؟

آن که عالم یافت از نورش صفا
 آخر آمد، بود فخر الأولین
 انبیا و اولیا محتاج او
 مسجد او شد همه روی زمین

بعد از این گوئیم نعت مصطفی
 سیدالکونین و ختم المرسلین
 آن که آمد نه فلک معراج او
 شد وجودش رحمة للعالمین

بروی و برآل پاک طاهرین	صد هزاران رحمت جان آفرین
از سر انگشت او شق شد قمر	آن که شد یارش ابوبکر و عمر
بهر آن گشتند در عالم ولی	صاحبش بودند عثمان و علی
و آن دگر باب مدینه علم بود	آن یکی کان حیا و حلم بود
عم پاکش، حمزه و عباس بود	آن رسول الله که خیر الناس بود

هر دم از ما صد درود و صد سلام

بر رسول و آل و اصحابش تمام

عطار

○ متن درس را با آواز بلند بخوانید.

○ کلمه‌های مشکل درس را بیرون نویس کنید.

○ چند شاگرد به ترتیب کلمه‌های انبیا، حلم و حیا را روی تخته املا بنویسند.

○ به خواندن متن درس با دقت گوش فرا داده، اشتباهات خود را اصلاح نمایید.

○ در گروه‌ها پیرامون مفهوم متن درس بحث نمایید.

○ شعری را که خواندید در وصف کی سروده شده بود؟

○ منظور شاعر از بیت زیر چیست:

بعد از این گوئیم نعت مصطفی آن که عالم یافت از نورش صفا

○ شعری را که خواندید نام شاعرش چیست؟

به دوستان بگو

شیخ فریدالدین عطار نیشاپوری، یکی از معروفترین شاعران و عارفان زبان و ادبیات فارسی دری است. وی در سال ۵۴۰ هجری قمری در نیشاپور خراسان به دنیا آمد و در سال ۶۱۳ هجری قمری وفات نمود.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا
۱	نعت	صفت حضرت محمد ﷺ
۲	ختم‌المرسلین	خاتم پیامبران
۳	کونین	هر دو جهان
۴	فخرالاولین	افتخار نخستین
۵	معراج	بالا رفتن
۶	طاهرین	پاکان

خانواده	آل	۷
رحمت برای تمام عالمیان	رحمة العالمين	۸
بهترین مردم	خير الناس	۹
بردباری، صبر	حلم	۱۰

پیرامون سجایا و اخلاق حضرت محمد ﷺ چند سطر در کتابچه‌های خود بنویسید.

حضرت علی رضی الله عنه

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند و با مقام والای حضرت علی رضی الله عنه بیشتر آشنا شوند.

پرسش‌ها

?

- در تصویر چه می‌بینید؟
- چه فکر می‌کنید حضرت علی رضی الله عنه خلیفهٔ چندم اسلام است؟

حضرت علی رضی الله عنه خلیفهٔ چهارم اسلام و پسر کاکای حضرت محمد صلی الله علیه و آله است. نام

پدرشان ابوطالب می‌باشد.

حضرت علیؑ در مکه معظمه به دنیا آمده است. وی بعد از رحلت حضرت عثمان به خلافت برگزیده شد.

حضرت علیؑ شخص شجاع و دلیر بود. در راه نشر دین مقدس اسلام رشادت و پایداری‌های بسیار نمود. به دلیل دلاوری و غیرت‌شان حضرت پیامبرﷺ به او لقب اسدالله (شیر خداﷻ) را داده بود، که تا هنوز به این لقب یاد می‌شود. حضرت علیؑ بعد از مدت پنج سال خلافت به دست یک‌تن خوارج به نام عبدالرحمن ابن ملجم به شهادت رسید.

اینک دو گفته بسیار سودمند و گرانبار حضرت علیؑ را می‌خوانیم و آن را سرمشق خویش قرار می‌دهیم:

- همنشین بی‌خرد مباش که کار زشت خود را زیبا جلوه می‌دهد و دوست دارد تو همانند او باشی.

- با مردم آن‌گونه معاشرت کنی، که اگر مُردید بر شما اشک ریزند و اگر زنده ماندید، با اشتیاق سوی شما آیند.

○ متن درس را خاموشانه بخوانید و یک جمله را به انتخاب خود بیرون نویس کنید.

○ چند شاگرد به نوبت کلمه‌های پیامبر، شجاع، مسلمین و خلافت را روی تخته املا

بنویسند.

○ جمله زیر را در کتابچه‌های خود بنویسید و تکمیل کنید:

حضرت علی خلیفه..... اسلام و پسر کاکای..... است.

○ جدول زیر را روی تخته ترسیم کنید و لقب‌های چهار یار پیامبر گرامی را در مقابل نام

شان بنویسید:

	حضرت ابوبکر
	حضرت عمر
	حضرت عثمان
	حضرت علی

بشنو و بگو

○ به خواندن متن درس گوش فرا داده و نکات مهم آن را به دوستان تان بگویند.

○ در گروه‌ها پیرامون متن درس باهم مباحثه نمایند.

○ حضرت علی علیه السلام در کجا تولد شد؟

○ معنای کلمه‌های مقدس و رشادت چیست؟

○ حضرت علی علیه السلام توسط کی به شهادت رسید؟

به دوستانت بگو

حضرت علی علیه السلام با فاطمه زهرا، دخت محبوب حضرت محمد صلی الله علیه و آله ازدواج کرد که حضرت امام حسن، امام حسین، بی بی زینب، بی بی گلثوم و بی بی رقیه از فرزندان مبارک ایشان بودند.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا	شماره	لغت	معنا
۱	برگزیده	انتخاب شده	۳	نشر	پخش نمودن
۲	رشادت	دلیری	۴	مقدس	پاک

کلمه‌های (خلافت، برگزیده و نشر) را در جمله‌های مناسب به کار برده و در کتابچه‌های خود بنویسید.

اندرزهای سودمند

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند و مفهوم آن را بدانند.

پرسش‌ها

?

- اندرز فوق چه مفهوم دارد؟
  - به نظر شما اندرز، در زنده‌گی ما چه تاثیری می‌تواند داشته باشد؟
- ۱- از آموختن علم و پیشه عار مدار.
- ۲- در وقت غضب، شکیبایی و حوصله، در وقت بدی عفو و گذشت.

- ۳- رضای وجدان بزرگترین مسرت برای انسان است.
- ۴- حق سنگین و مشکل؛ اما خوشایند است و باطل سبک؛ اما دردناک و خطرناک.
- ۵- چون بدی کردی، عفو بخواه و چون بد دیدی، ببخش.
- ۶- ادب خرجی ندارد؛ ولی می‌تواند همه چیز را خریداری کند.
- ۷- آن کس که به کم خرسند است، بیش از دیگران دارد.
- ۸- آن کس که اراده و استقامت دارد، روی شکست نمی‌بیند.
- ۹- هر قدر به دیگران احترام بگذاریم، به ما احترام خواهند گذاشت.
- ۱۰- آسوده حال کسی است که بردبار باشد.
- ۱۱- سکه‌ها همیشه سرو صدا می‌کنند؛ اما پول‌های کاغذی همیشه ساکن اند؛ پس وقتی ارزش شما زیاد می‌شود که ساکن و فروتن باقی بمانید.
- ۱۲- زمین خوردن شکست نیست؛ از زمین بلند نشدن شکست است.

- متن درس را خاموشانه بخوانید و کلمه‌های جدید آن را یادداشت نمایید.
- واژه‌های (پیشه، شکیبایی، گذشت، حق و باطل) را بیرون‌نویس کرده با آواز بلند بخوانید.

○ جمله‌های زیر را در کتابچه‌های خود بنویسید و جاهای خالی آن را با کلمه‌های داخل

چوکات تکمیل کنید:

سعادت، سنگین، بزرگترین

۱. قناعت سبب ----- است.

۲. حق ----- و مشکل؛ اما خوشایند است.

۳. رضای وجدان ----- مسرت برای انسان است.

بشنو و بگو

○ به خواندن متن درس گوش فرا دهید و اشتباهات تان را اصلاح نمایید.

○ در گروه‌ها پیرامون اندرزها باهم مباحثه نمایید.

○ آموختن اندرز و عمل به آن، سبب چه می‌شود؟

○ پیام اندرز زیر چیست:

○ قناعت سبب سعادت است.

به دوستان بگو

اندرزها سخنان بزرگان است که در ادبیات دری به آن پرداخته شده و جهت ایجاد تغییرات مثبت در افراد و اصلاح جامعه به کار برده می‌شود.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا	شماره	لغت	معنا
۱	اندرز	پند، نصیحت	۶	معتقد	باورمند
۲	غضب	قهر	۷	شکیبایی	صبر و تحمل
۳	عفو	بخشش	۸	عار	ننگ
۴	پیشه	کار	۹	استقامت	ایستاده‌گی، پایداری
۵	مسرت	خوشی	۱۰	بردبار	صبرکننده

اندرزها را در کتابچه‌های خود رونویس کنید.

بهار

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند و اسم عام را در متن درس مشخص کنند.

پرسش‌ها

?

- در تصویر چه می‌بینید؟
- نشانه‌های آمدن فصل بهار کدام‌ها اند؟

در موسم بهار جهان زیبایی خاص به خود می‌گیرد. درخت‌ها شگوفه‌های رنگارنگ به سر می‌زنند. کوه‌ها و دشت‌ها لباس زمردین به تن می‌کنند. دهقانان با شوق و شغف زمین‌ها را قلبه می‌کنند و تخم می‌پاشند. صدای دریا‌های

مست و خروشان و نغمه‌های دلاویز پرنده‌گان و چرچر گنجشکان گوش‌ها را
نوازش می‌کند.

در فصل بهار کودکان و نوجوانان اعم از پسر و دختر، با چهره‌های بشاش سوی
مکتب روان می‌شوند و جهان چهره‌ جدیدی به خود می‌گیرد.
پس بر ما لازم است تا از این موسم نیکو و خوب، درست استفاده نماییم،
کار کنیم، زحمت بکشیم و درس بخوانیم.

بار دگر فصل بهاران رسید   موسم سرو و گل و ریحان رسید
بلبل شوریده به بستان رسید   مست و پرافشان و غزل‌خوان رسید

غنچه من ای دلک تنگ من - باز شو

رو به چمن ناله بلبل شنو

دشت و دمن خرم و شادان نگر   هر طرف از لاله چراغان نگر

خیل غزالان به بیابان نگر   سرخوش و آزاد و خرامان نگر

ای دل درمانده بی تاب و تب - چند خواب

خیز و زمانی سوی صحرا شتاب

ابراهیم صفا

- متن درس را خاموشانه بخوانید و یک جمله در مورد فصل بهار بنویسید.
- کلمه‌های گنجشکان، شرف و چمن را روی تخته بنویسید و معنا نمایید.
- اسم عام را در متن نشان دهید و در کتابچه‌های خود بنویسید.

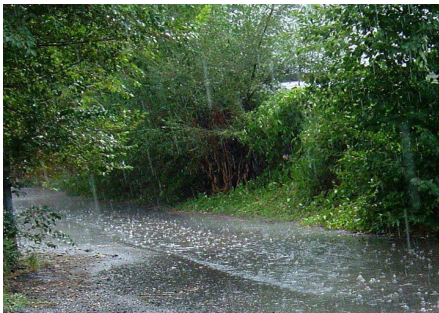
- مفهوم بیت زیر را در کتابچه‌های تان بنویسید:

غنچه من ای دلک تنگ من - باز شو

رو به چمن ناله بلبل شنو

بشنو و بگو

- به خواندن متن درس با دقت گوش فرا داده، اشتباهات خود را اصلاح نمایید.
- در گروه‌ها پیرامون فصل بهار بحث نمایید.
- در فصل بهار چه تغییری در طبیعت به وجود می‌آید؟
- تصویرهای زیر، بیانگر چه چیز است، بیان کنید.

اسم عام: آن است که بین افراد همجنس مشترک باشد و بر هریک از آن‌ها دلالت کند؛ مانند: پسر، دختر، باغ، کتاب و...

ما باید در فصل بهار نهال‌شانی کنیم تا از خشک‌سالی جلوگیری گردد؛ همچنان در حفاظت و آبیاری نهال‌ها توجه جدی نماییم.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا
۱	شعف	خوشحالی
۲	اعَم	به شمول
۳	مملو	پُر
۴	دل‌ویز	دلکش
۵	بشاش	خوشحال
۶	بُستان	گلزار
۷	تاب و تب	سوز و گداز

پیرامون فصل بهار در پنج سطر یک مقاله در کتابچه‌های خود بنویسید.

محبوبه هروی

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند و با شخصیت ادبی محبوبه هروی آشنا شوند.

پرسش‌ها

?

○ چه فکر می‌کنید محبوبه هروی کی بود؟

نامش محبوبه، نام پدرش منشی ابوالقاسم است. در جدی سال ۱۲۸۵ هجری شمسی در بادغیس چشم به جهان گشود. علوم مروج و زبان عربی را نزد پدر و مادر خود فراگرفت. این شاعر دارای طبع روان بوده و به سرودن انواع مختلف شعر، دسترسی کامل داشت.

محبوبه در انشا و حسن خط لیاقت و مهارت به سزایی داشت، مجموع بیت‌های سروده شده وی به پنج هزار بیت می‌رسد. این بانوی فاضل در حوت سال ۱۳۴۵ هجری شمسی چشم از جهان فرو بست.

نمونه سخن:

صیقل زن، از آینه دل، زنگ برانداز
برشاهد مقصود پس آنکه نظر انداز
جهدی کن و از سنگ سیه لعل به دست آر
فرهاد صفت کوه به سعی از کمر انداز
سرسبز کن از علم و هنر باغ وطن را
چون نخل برومند به مردم ثمر انداز
از زاویه غافل و جهل بیرون آی
بر شارع آگاهی و دانش گذر انداز
انسان رسد آن جا که ملک راه ندارد
بر مرتبه عالی انسان نظر انداز
غواص محیط خرد و علم و ادب شو
برگوش دل از لؤلؤ حکمت بهر انداز
پیرایه ده شاهد رعنا و وطن باش
بر کسوتش از علم، طراز دگر انداز
محبوبه، به مطموره غفلت نتوان بود
با روی نهان برقع غفلت ز سر انداز

- متن درس را بخوانید و واژه‌های جدید آن را بیرون نویس کنید.
- چند تن از شاگردان به نوبت درس را با آواز بلند بخوانند.
- با استفاده از واژه‌های جدید درس و به انتخاب خود، هر کدام یک جمله در کتابچه‌های خود بنویسید.

○ مفهوم بیت زیر را در چند سطر بنویسید:

سرسبز کن از علم و هنر باغ وطن را

چون نخل برومند به مردم ثمر انداز

- پیرامون مفهوم متن شعر در گروه‌ها مباحثه نمایید.
- محبوبة هروی کی بود و در کجا به دنیا آمد؟
- مجموعه بیت‌های سروده شده محبوبة هروی چند است؟
- پیام بیت زیر چیست؟

صیقل زن، از آینه دل، زنگ برانداز

برشاهد مقصود پس آنکه نظر انداز

سرزمین باستانی ما شاعران و دانشمندان زیادی را در دامان پر مهر خود پرورش داده است، که محجوبهٔ هروی یکی از آنها می‌باشد؛ علاوه بر این زنان دیگری نیز مانند: رابعهٔ بلخی، آمنهٔ فدوی، مخفی بدخشی، عایشهٔ درانی و... در عرصهٔ شعر و ادب زبان فارسی در نقش به سزایی را ایفا نموده اند.

لغت‌ها

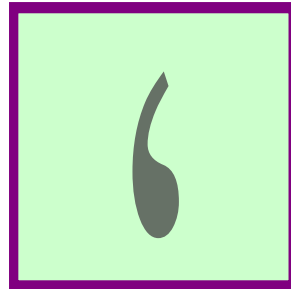
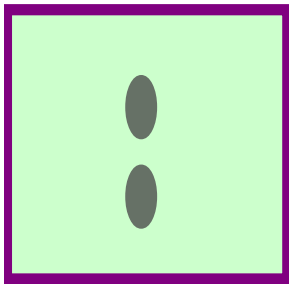
شماره	لغت	معنا	شماره	لغت	معنا
۱	منشی	نویسنده	۸	غواص	آباز
۲	مهارت	ماهر بودن در کاری	۹	لؤلؤ	مروارید
۳	صیقل	جلادار	۱۰	پیرایه	زیور
۴	مقصود	قصد شده، خواسته	۱۱	کسوت	لباس
۵	جهد	کوشش	۱۲	طراز	نقش و نگار
۶	نخل	درخت خرما	۱۳	مطموره	زندان
۷	شارع	راه بزرگ	۱۴	برقع	روپوش، چادری

نظم را به نثر تبدیل نمایید و در کتابچه‌های خود بنویسند.

کامه و شارحه

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند، کامه و شارحه را بشناسند و جای کار برد آن را بیاموزند.

پرسش‌ها

?

○ شما قبلاً در مورد کامه و شارحه چیزی خوانده اید؟

کامه یا فاصله (،)

برای جدا کردن کلمه‌ها، فقره‌ها و جمله‌ها به کار می‌رود؛ مانند:

○ نیکو کاری، خصلت مؤمنان است.

○ خالده، در صحبت کردن، خرج کردن، غذا خوردن و سایر امور زنده‌گی اعتدال

را رعایت می‌کند.

○ من کتاب‌های دری، ریاضی، انگلیسی و پشتو را از بازار خریدم.

○ دیروز برادرم گفت: در باغچه خود درخت‌های میوه‌دار؛ مانند: شفتالو، سیب، ناک،

توت، زردآلو، بادام و درختان بی‌میوه؛ چون: بید، چنار، پشه‌خانه غرس می‌نمایم، تا

از میوه وسایه آن‌ها استفاده شود.

شارحه یا دو نقطه (:)

برای شرح و بیان یک مطلب در جمله به کار می‌رود؛ مانند:

○ معلم به شاگرد گفت: نظافت، نظم و دسپلین و آداب معاشرت را در زنده‌گی

رعایت کنید.

معلم ما می‌گفت: همیشه صادق، راست‌کار و وظیفه‌شناس باشید.

○ متن درس را خاموشانه بخوانید و جمله‌یی بنویسید که در آن کامه به کار رفته باشد.

○ چند شاگرد به نوبت درس را با آواز بلند بخوانند.

○ متن زیر را در کتابچه‌های خود نوشته، نشانه‌گذاری کنید:

(شاعران بزرگ زبان دری عبارتند از: سنایی غزنوی نظامی گنجوی سعدی مولانا جلال الدین

محمد بلخی بیدل صایب و...)

○ چند شاگرد به نوبت با استفاده از مثال‌های متن درس جمله‌هایی را روی تخته بنویسند

که نشانه‌های (،) و (:) در آن استفاده شود.

○ در گروه‌ها پیرامون موضوع درس بحث کنید.

○ موارد کاربرد کامه و شارحه را بیان نمایید.

○ برداشت‌تان از متن درس چیست؟

کاربرد نشانه‌ها در نگارش از اهمیت ویژه‌یی برخوردار است؛ زیرا کاربرد هر نشانه مفاهیم

جمله‌ها را مشخص و واضح ساخته در درست خواندن متن، ما را کمک می‌کند.

لغت‌ها

معنا	لغت	شماره
قسمتی از جمله	فقره	۱
میان‌روی	اعتدال	۲
درخت نشان‌دن	غرس	۳
خوی و عادت	خصلت	۴
واضح ساختن	شرح	۵

چند جمله در کتابچه‌های کارخانه‌گی تان بنویسید و در آن کامه و شارحه را به کار ببرید.

وطن ما

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند، ارزش و اهمیت وطن را بدانند و فعل را در متن درس مشخص نمایند.

پرسش‌ها

?

- چرا وطن خود را دوست داریم؟
- چرا وطن ما را قلب آسیا می‌گویند؟

وطن ما افغانستان است. این کشور زیبا و دوست‌داشتنی، از نیاکان ما به میراث مانده است. در این سر زمین پهناور اقوام مختلفی؛ چون: تاجک، پشتون، ازبک، هزاره، ترکمن، بلوچ، پشه‌یی، نورستانی، گجر، ایماق و... زنده‌گی می‌کنند، که

هر کدام آن‌ها دارای زبان، فرهنگ و عنعنه‌های گوناگون اند. هر یک به زبان، فرهنگ و عنعنات همدیگر احترام می‌گذارند و باهم برادر و برابر اند.

وطن عزیز ما در قلب آسیا موقعیت دارد؛ چنانکه شاعری گفته است:

وطن ای نام نیکت جاودانی

مبادا بی تو ما را زنده گانی

تو قلب آسیا، مهد دلیران

تو تاج عزت آزاده گانی

ما وطن خود را بسیار دوست داریم؛ هیچگاه نمی‌خواهیم تا این خطه باستانی و تاریخی مورد تهاجم بیگانه‌گان قرار گیرد. در صورت تهاجم بیگانه‌گان، چون مشیت واحد در مقابل دشمنان ایستاده‌گی خواهیم کرد. مردم ما صلح‌دوست، غیور، ترقی‌خواه و زحمت‌کش بوده، به معارف و دانش‌اندوزی علاقه‌مند می‌باشند.

ای وطن تو زادگاه مردم داناستی

در سرافرازی و غیرت از همه بالاستی

زادگاه جامی و خوشحال و مولانای بلخ

از سنایی و عطار و بوعلی سیناستی

- متن درس را خاموشانه بخوانید.
- چند تن از شاگردان متن درس را با آواز بلند بخوانند.
- با استفاده از واژه‌های جدید درس، چند جمله بنویسید.
- مفهوم شعر زیر را بنویسید:

ای وطن تو زادگاه مردم داناستی

در سرافرازی و غیرت از همه بالاستی

زادگاه جامی و خوشحال و مولانای بلخ

از سنایی و عطار و بوعلی سیناستی

- در گروه‌ها راجع به مفهوم متن درس بحث نمایید.
- به خواندن متن درس با دقت گوش دهید و اشتباهات خود را اصلاح نمایید.
- مفهوم درس را بیان کنید.
- چند جمله در مورد وطن بگویید.
- مفهوم شعر زیر چیست:

وطن ای نام نیکت جاودانی   مبادا بی تو ما را زنده‌گانی

تو قلب آسیا، مهد دلیران   تو تاج عزت آزاده‌گانی

وطن ما افغانستان است. این کشور زیبا و دوست‌داشتنی، از نیاکان ما به میراث مانده است. در این سرزمین پهناور اقوام مختلفی؛ چون: تاجک، پشتون، ازبک، هزاره، ترکمن، بلوچ، پشه‌یی، نورستانی، گجر، ایماق و... زنده‌گی می‌کنند، که هر کدام دارای زبان، فرهنگ و عنعنه‌های گوناگون بوده و باهم برادر و برابر اند.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا	شماره	لغت	معنا
۱	نیاکان	پدر کلان‌ها	۴	مهد	گهواره
۲	تهاجم	هجوم، حمله	۵	خِطه	سرزمین
۳	پهناور	وسیع			

پیام درس را در کتابچه‌های خود بنویسید.

بالاحصار کابل

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند، دربارهٔ بالاحصار کابل معلومات حاصل نموده و اهمیت تاریخی آن را بدانند.

پرسش‌ها

?

- در تصویر چه می‌بینید؟
- بالاحصار در کدام قسمت کابل موقعیت دارد؟

بالاحصار کابل، به نام قلعهٔ شاهي نیز یاد می‌شود و یکی از بناهای تاریخی کشور ما است که در قسمت جنوب شهر کابل و در بالای تپه‌ی موقعیت دارد.

این تعمیر با شکوه که اکنون نیز بخشی از دیوارهای آن پا برجاست، در زمان یکی از فرمانروایان مقتدر وطن اعمار گردیده بود که محل زنده‌گی آن‌ها به شمار می‌رفت و به حیث یک قلعهٔ جنگی نیز از آن استفاده می‌شد. در اطراف این قلعه خندق‌های عمیق حفر گردیده بود، تا دشمنان، متجاوزان و جنگ‌جویان نتوانند به آسانی این قلعه را تصرف نمایند.

بالاحصار کابل در زمان سلطنت تیمورشاه درانی، اهمیت زیادی پیدا کرد. تیمورشاه بین سال‌های (۱۱۷۳-۱۱۵۱) هجری شمسی در افغانستان پادشاه بود. او پایتخت سلطنت خود را از کندهار به کابل انتقال داد. وی با خانواده، قطعه‌های نظامی و گارد (محافظان) شاهی در داخل بالاحصار زنده‌گی می‌کرد. بعد از او این قلعهٔ بزرگ، مرکز بود و باش پادشاهان قرار گرفت.

این قلعهٔ زیبا (بالاحصار) در سال ۱۸۷۹ میلادی مطابق ۱۲۵۸ هجری شمسی در زمان سلطنت امیر محمد یعقوب‌خان و هنگام جنگ دوم افغان و انگلیس حریق و ویران گردید. بعدها بعضی قسمت‌های آن ترمیم و مورد استفاده قرار گرفت. زمانی پوهنتون حربی که مرکز آموزش و پرورش افسران نظامی بود، در آنجا فعالیت داشت؛ اما امروز فقط چند قطعهٔ نظامی در آنجا قرار دارد.

- متن درس را خاموشانه بخوانید و نکات مهم آن را یادداشت کنید.
- چند شاگرد به نوبت متن درس را با آواز بلند بخوانند.
- جمله‌های زیر را در کتابچه‌های خود بنویسید و با استفاده از کلمه‌های داخل چوکات جاهای خالی آن را تکمیل کنید:

قلعه شاهی

○ تیمورشاه شهر کابل را مرکز ----- خویش قرار داد.

حکومت

○ بالاحصار در جنگ دوم افغان و انگلیس ----- گردید.

قلعه جنگی

○ بالاحصار کابل به نام ----- نیز یاد می‌شود.

ویران

○ به حیث یک ----- استفاده می‌شد.

بشنو و بگو

○ بالاحصار کابل در کجا موقعیت دارد؟

○ بالاحصار کابل در زمان کدام پادشاه اهمیت فوق‌العاده پیدا کرد؟

○ با کلمه‌های زیر جمله‌های مناسب بسازید:

(حَفَر، زیست و خندق)

○ بالاحصار کابل در قرن‌های دوم الی پنجم میلادی به شکل اثر مذهبی بنا یافته است و نظر به بعضی از شواهد نیایشگاه بودایی آن زمان بوده که با مرور زمان تبدیل به یک قلعه جنگی شده است.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا
۱	خندق	چقری پر از آب
۲	حفر	کندن
۳	نیایش‌گاه	عبادتگاه
۴	سلاطین	پادشاهان
۵	تهاجم	به همدیگر هجوم کردن، یورش آوردن

در مورد اهمیت تاریخی بالاحصار چند سطر در کتابچه‌های خود بنویسید.

فعل

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند و فعل را بشناسند.

من مکتب می روم

پرسش‌ها

?

○ در جمله بالا کلمه «می روم» از نگاه دستور زبان دری چه نامیده می شود؟

فعل کلمه‌یی است که به اجرای کار و بیان حالتی دلالت کند و به یکی از

زمان‌های سه‌گانه (گذشته، حال و آینده) تعلق داشته باشد.

فعل ماضی

فعل ماضی یا گذشته آن است که بر وقوع کاری در زمان گذشته دلالت کند؛

مانند:

من دیروز به مکتب رفتم.

زمان گذشته (ماضی)

شخص	متکلم	مخاطب	غایب
مفرد	رفتم	رفتی	رفت
جمع	رفتیم	رفتید	رفتند

فعل حال

آن است که بر انجام کاری در زمان حال دلالت کند؛ مانند:

من به مکتب می‌روم.

زمان حال

شخص	متکلم	مخاطب	غایب
مفرد	می‌روم	می‌روی	می‌رود
جمع	می‌رویم	می‌روید	می‌روند

فعل مستقبل (آینده)

آن است که اجرای کار یا بیان حالتی را در زمان آینده نشان دهد؛ مانند:

من فردا به مکتب خواهم رفت.

زمان آینده (مستقبل)

شخص	متکلم	مخاطب	غایب
مفرد	خواهم رفت	خواهی رفت	خواهد رفت
جمع	خواهیم رفت	خواهید رفت	خواهند رفت

○ متن درس را خاموشانه بخوانید و هرکدام یک جمله بنویسید که فعل در آن به کار رفته باشد.

○ چند شاگرد به نوبت متن درس را با آواز بلند بخوانند.

○ جمله‌های زیر را در کتابچه‌های خود بنویسید؛ سپس با کلمه‌های داخل چوکات آن را تکمیل کنید:

رفتم

○ من دیروز به مکتب -----.

می‌روند

○ احمد و شریف به کابل -----.

خواهیم رفت

○ ما در هفته آینده به مزارشریف -----.

بشنو و بگو

○ زمان‌های فعل را بیان کنید.

○ فعل حال را تعریف کنید.

○ فعل ماضی و مستقبل از هم چه فرق دارند؟

به دوستان بگو

○ فعل کلمه‌یی است که به اجرای کار و بیان حالتی دلالت کند و به یکی از زمان‌های

سه‌گانه (گذشته، حال و آینده) تعلق داشته باشد.

شماره	لغت	معنا
۱	فعل	عمل، کار
۲	دلالت	رهنمایی
۳	تعلق	بسته‌گی، ارتباط
۴	مستقبل	آینده

شش جمله‌یی که به زمان حال، گذشته و آینده تعلق داشته باشد، در کتابچه‌های خود

بنویسید

علم

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند، اهمیت علم را بدانند.

پرسش‌ها

?

○ در تصویر چه می‌بینید؟

○ آموختن علم در زنده‌گی ما چه تاثیری دارد؟

ذره از علم و هنر خورشید تابان می‌شود

مور اگر عرفان بیاموزد سلیمان می‌شود

خاک بی‌مقدار را علم و هنر زر می‌کند

سنگ زیر تربیت، لعل بدخشان می‌شود

مرد بی تعلیم مانند در حجاب انزوا

زن ز پهلوی تمدن مرد میدان می شود

باغ گل بی سرپرستی زود گردد خارزار

شوره زار از تربیت روزی گلستان می شود

کی نهال جهل دارد جز ندامت حاصلی

هر که شد محروم علم آخر پیشیمان می شود

راحت و آسایشی گر هست در علم است و بس

آدم بی علم در دنیا پریشان می شود

کی بود تنها به دنیا تیره روز و بی وقار

خانه عقبای جاهل نیز ویران می شود

شایق جمال

○ متن درس را خاموشانه بخوانید.

○ چند تن از شاگردان متن درس را با آواز بلند بخوانند.

○ بیت نخست شعر را اساس قرار داده، برداشت تان را در دو سطر بنویسید.

○ کلمه‌های جدید درس را روی تخته بنویسید و معنا کنید.

- شاگردان به صورت گروهی در مورد متن با هم بحث کنند.
- شعری را که خواندید در مورد چه بود؟
- علم در زنده‌گی انسان‌ها چه ارزش دارد؟
- بیت زیر را معنا کنید:

راحت و آسایشی گرهست در علم است و بس

آدم بی علم در دنیا پریشان می‌شود

به دوستانت بگو

- میر غلام حضرت شایق جمال فرزند حافظ میر جمال الدین از جمله سخنوران نازک‌خیال و نامدار کشور ما می‌باشد. او در سال ۱۲۷۵ هجری شمسی دیده به جهان گشود و در سال ۱۳۵۳ هجری شمسی چشم از دنیا پوشید. از وی دو دیوان به جای مانده است.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا
۱	عرفان	شناختن، خداشناسی
۲	حجاب	چادر، روپوش
۳	انزوا	گوشه‌گیری
۴	تمدن	شهرنشین شدن

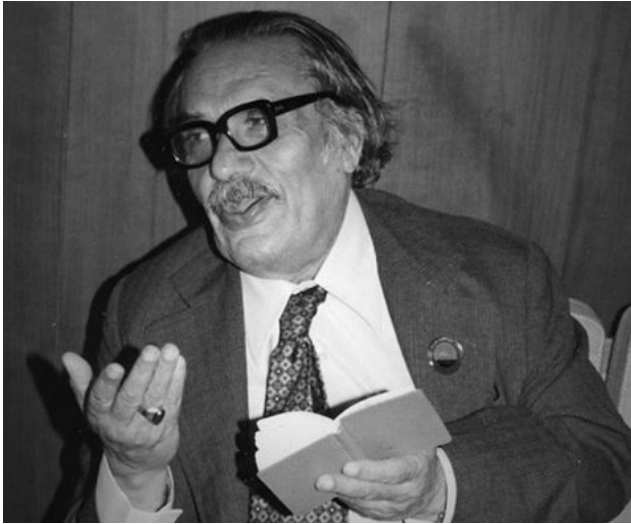
معنا	لغت	شماره
بی شخصیت	بی وقار	۵
آخرت	عقبا	۶

برداشت تان را در مورد ارزش و اهمیت علم در کتابچه‌های خود بنویسید.

استاد خلیل الله خلیلی

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند، با زنده‌گینامه استاد خلیل الله خلیلی آشنا شوند.

پرسش‌ها

?

- در تصویر چه می‌بینید؟
- آیا نام خلیل الله خلیلی را شنیده اید؟

استاد خلیل الله خلیلی فرزند میرزا محمد حسین، مستوفی الممالک عهد امیرحیب الله خان در «۱۲۸۴ هـ ش.» در شهر کابل به دنیا آمد. مادرش از

کوهستان ولایت کاپیسا و پدرش از جبل السراج پروان بود.

استاد خلیلی در نظم و نثر، آثار استادانه‌یی از خود باقی گذاشته است. مقاله‌های

تحقیقی و اشعارش در مجله‌های کابل از جمله در مجله آریانا و سایر نشریه‌ها

به چاپ رسیده است. وی در «بهار ۱۳۶۶ خورشیدی» در شهر اسلام‌آباد کشور

پاکستان درگذشت.

جسد وی ۲۵ سال پس از درگذشتش از پاکستان به کابل منتقل گردیده و با

مراسم رسمی در محوطه پوهنتون کابل، در کنار آرامگاه سید جمال‌الدین افغان به

خاک سپرده شد.

نمونه سخن

ناله به دل شد گره، راه نیستان کجاست

سینه قفس شد به من، طرف بیابان کجاست

اشک به خونم کشید، آه به بادم سپرد

عقل به بندم فگند، رخنه زندان کجاست

خوب و بد زنده‌گی، بر سر هم ریختند

تا کند از هم جدا، بازوی دهقان کجاست

مرد نمیرد به مرگ، مرگ از او نام جست

نام چو جاوید شد، مردنش آسان کجاست

○ متن درس را خاموشانه بخوانید.

○ چند شاگرد در مورد شخصیت ادبی استاد خلیلی یک یک جمله بگویند.

○ کلمه‌های (عهد، استاد و آثار) را در جمله‌های مناسب به کار ببرید.

○ مفهوم بیت‌های زیر را در کتابچه‌های خود در چند سطر بنویسید:

نالہ بہ دل شد گرہ، راہ نیستان کجاست

سینہ قفس شد بہ من، طرف بیابان کجاست

○ در گروه‌ها پیرامون شخصیت ادبی استاد خلیل‌الله خلیلی بحث کنید.

○ استاد خلیلی کی بود؟

○ استاد خلیلی در کدام سال و در کجا تولد یافت؟

○ در جمله زیر، فعل ماضی قریب کدام است؟

○ استاد خلیلی در نظم و نثر، آثار استادانه‌یی از خود باقی گذاشته است.

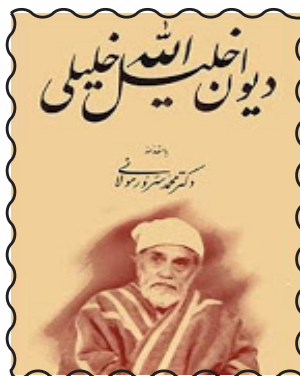
مرد نمیرد بہ مرگ، مرگ از او نام جُست

نام چو جاوید شد، مردنش آسان کجاست

شماره	لغت	معنا
۱	مستوفی‌الممالک	وزیر مالیه
۲	جاوید	پاینده، همیشه

در مورد شخصیت استاد خلیل‌الله خلیلی آنچه می‌دانید در کتابچه‌های خود بنویسید.

صبر و شکیبایی

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند، مفهوم صبر و شکیبایی را بدانند و فعل حال را در متن نشان دهند.

پرسش‌ها

?

- نوشته‌ی بالا چه معنا می‌دهد؟
- به نظر شما، صبر و شکیبایی به انسان چه می‌بخشد؟

صبر و شکیبایی نیرویی است که انسان را در مقابل دشواری‌ها مقاومت بخشیده، طاقت و توانایی فرد را بلند می‌برد. شخص را جرأت می‌دهد که با همه نابسامانی‌ها مقابله کند. انسان صبور هیچ‌گاه از سختی‌ها و ناملایمت‌هایی که در زنده‌گی برایش رخ می‌دهد، نمی‌هراسد و با آن مقابله می‌کند؛ چنانکه خداوند متعال می‌فرماید: از

صبر کمک بگیرید.

کسانی که از صبر و شکیبایی در امور زنده‌گی کار می‌گیرند، مأیوس نمی‌شوند و هیچگاه زبان به شکوه و شکایت باز نمی‌نمایند. خیالات و تشویش نمی‌تواند ایشان را تحت تاثیر قرار دهد. چنین اشخاص در تمام کارها کامیاب و مؤفق می‌گردند و زنده‌گی را بدون تشویش سپری می‌نمایند؛ بزرگان در این مورد چنین گفته‌اند:

۱- صبر، نصف ایمان و یقین همه‌ ایمان است.

۲- صبر، تلخ است، اما بر شیرین دارد.

۳- شریف‌ترین اخلاق، تواضع، بردباری و نرم‌خویی است.

۴- صبر، کارها را آسان می‌سازد.

- متن درس را خاموشانه بخوانید و فعل‌های حال را در آن مشخص نمایید.
- چند شاگرد متن درس را با آواز بلند بخوانند.
- اندرز (صبر کارها را آسان می‌سازد.) را با آواز بلند بخوانید و مفهوم آن را بگویید.
- درباره‌ صبر و شکیبایی آنچه می‌دانید بنویسید.
- با استفاده از کلمه‌های درس چند جمله روی تخته بنویسید.

- به خواندن متن درس با دقت گوش دهید و اشتباهات خود را اصلاح نمایید.
- معنای صبر و شکیبایی چیست؟
- در برابر دشواری‌ها چه باید کرد؟
- در گروه‌ها راجع به مفهوم درس باهم مباحثه نمایید.
- فعل حال را در جمله زیر مشخص نمایید:
- کسانی که از صبر و شکیبایی کار می‌گیرند، هیچگاه مأیوس نمی‌شوند.

به دوستانت بگو

- رسول اکرم حضرت محمد ﷺ فرمود: هیچ چیزی با چیزی جمع نشد که برتر از جمع شدن بردباری با دانش باشد.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا
۱	شکیبایی	بردباری
۲	جرأت	دلآوری
۳	نابسامانی	مشکلات
۵	تواضع	فروتنی و احترام
۶	بر	ثمر
۷	مأیوس	ناامید

چند جمله در مورد صبر و شکیبایی در کتابچه‌های خود بنویسید.

چیستان‌ها

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند و مفهوم چیستان را بدانند.

پرسش‌ها

?

○ در تصویر چه می‌بینید؟

○ چه فکر می‌کنید، گفتن چیستان برای ذهن و فکر چه فایده دارد؟

چیستان

عبارت از سخن پوشیده و سر بسته است که به گونهٔ نظم و نثر بیان می‌گردد و طرف مقابل را به تفکر وا می‌دارد تا معنای آن را دریابد؛ به گونهٔ مثال:

۱- برگ سبز چمنی ورق ورق می‌شکنی. (برگ سبز)

۲- آن چیست که در خانواده هفت تا است و در شهر سه تا. (هفت تا)

۳- آن چیست که در قرن یکبار می‌آید، در دقیقه دو بار و در سال هیچ نمی‌آید.

(یکبار)

۴- عجایب صورتی دیدم در این دشت هزاران تیرخورده، زنده می‌گشت

(تیرخورده)

شاخ‌هایش دوازده اند به حساب
سی به هر شاخ، برگ پنداری
نصف دیگر سفید همچون شیر
(۲۴ ۶ ۶ ۶ ۶ ۶ ۶)

چیست؟ آن خوش درخت سبز نقاب
از ره هوش گر تو بشماری
نصف هر برگ سیاه همچون قیر

- چند شاگرد به نوبت درس را با آواز بلند بخوانند.
- دو شاگرد دو چیستان را روی تخته بنویسند و شاگردان دیگر بر اساس نوبت معنای چیستان‌ها را بگویند.

- چیستان را تعریف کنید.
- معنای چیستان زیر چیست؟
عجایب صورتی دیدم در این دشت
هزاران تیر خورده زنده می‌گشت
- منظور از گفتن چیستان چه می‌باشد؟

- چیستان حافظه را کنجکاو می‌سازد و حل آن برای تقویت ذهن مفید می‌باشد.

چهار چیستان در کتابچه‌های خود بنویسید و روز آینده در صنف بخوانید.

مقام معلم

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند و مقام والای معلم را بدانند.

پرسش‌ها

?

- در تصویر چه می‌بینید؟
- چرا معلم خود را احترام می‌کنیم؟

کیست می‌دانی معلم؟ آن‌که نازد سروری

با همایون نام وی در زیر چرخ چنبیری

تا ابد آواره می‌گردید در صحرای جهل

خضر ره بین گر نکردی عقل ما را رهبری

علم رخشان گوهری باشد بر اکلیل حیات
ارزش گوهر کی داند، گر نباشد گوهری
گوهر اندیشه را از تیره‌گی بخشد نجات
گوهری داند کمال صنعت روشنگری
پایه‌یی وی از پدر والاتر آمد زانکه هست
ارتباط معنوی برتر ز ربط پیکری
مُلک دانش مُلک وی؛ اما نه با تیغ و سپاه
عرش حکمت زان وی؛ لیکن نه با انگشتی
از فروغش آسمان فضل تابان تا ابد
همچو تابان چرخ گردنده ز ماه و مشتری
خرم آن آموزگاری کز فصول این کتاب
می‌کند ما را به تحقیق مطالب رهبری
هست تعظیم معلم آیت عز و شرف
زان‌که باشد پایه‌یی وی از پی پیغمبری
روز تجلیل معلم، جشن ارباب دلست
ای خوشا این جشن دل‌کش، ای خوشا این دلبری
استاد خلیل‌الله خلیلی

○ متن درس را خاموشانه بخوانید و کلمه‌هایی را که در تلفظ آن مشکل دارید بیرون نویس کنید.

○ چند شاگرد درس را به نوبت با آواز بلند بخوانند و معنا کنند.

○ شعری را که خواندید، پیامش را در چند سطر بنویسید.

○ در گروه‌ها پیرامون مفهوم شعر باهم بحث نمایید.

○ شعری را که خواندید، درباره چه بود؟

○ منظور شاعر از بیت زیر چیست؟

پایه‌وی از پدر والاتر آمد زان که هست

ارتباط معنوی برتر ز ربط پیکری

○ واژه‌های زیر را معنا کنید:

همایون.....

چنبری.....

گوهر.....

جهل.....

○ خضر: بر اساس برخی از روایت‌های اسلامی از پیامبران و بر اساس برخ دیگر از روایت‌ها، بندهٔ صالحی بوده است و از معجزاتش این بود که روی هر زمین خشکی که می‌نشست، زمین سبز و خرم می‌گشت. معنای خضر سبز می‌باشد. زنده‌گی خضر قبل از زمان موسی علیه السلام تا زمان حاضر و ادامهٔ زنده‌گیش تا آخر زمان پنداشته می‌شود و مجموع روایت‌ها گواه بر این است که خضر طولانی‌ترین عمر را در میان فرزندان آدم دارد.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا	شماره	لغت	معنا
۱	سروری	آقایی	۹	پیکر	جسم
۲	همایون	مبارک	۱۰	عرش	عالمی که بالاترین عالم مخلوقات است
۳	چرخ	آسمان	۱۱	فضل	برتری
۴	چنبری	گرد	۱۲	تعظیم	احترام کردن
۵	گوهر	دانه قیمت‌بها	۱۳	عز	شان و شوکت
۶	اکلیل	حلقهٔ گل	۱۴	تجلیل	بزرگداشت
۷	جهل	نادانی	۱۵	ارباب	صاحبان
۸	معنوی	روحی	۱۶	دلکش	دلربا

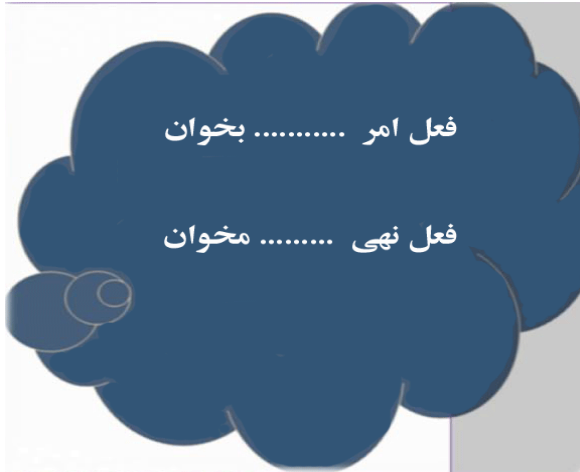

کارخانه‌گی

در مورد مقام والای معلم یک مقاله در کتابچه‌های خود بنویسید.

فعل امر و فعل نهی

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند و فعل‌های امر و نهی را تفکیک کنند.

پرسش‌ها

?

○ در نوشته‌ی بالا کدام فعل‌ها به کار رفته است؟

○ آیا فعل‌ها را نام گرفته می‌توانید؟

فعل امر: آن است که به انجام دادن کاری دستور دهد و تنها دو صیغه دارد مفرد و جمع؛ مانند: برو، بروید، بخوان، بخوانید، بگو، بگویید، بنویس، بنویسید، بنشین، بنشینید، بکن، بکنید.

باید دانست که فعل امر برای مفرد و جمع مخاطب، چنین گردان می‌شود:

مخاطب	شخص
بخوان	مفرد
بخوانید	جمع

فعل نهی: به نکردن کاری یا عملی دستور می‌دهد و دو شکل مفرد و جمع مخاطب

دارد. نشانه آن حرف «م» است؛ مانند: مرو، مگو

باید دانست که فعل نهی برای مفرد و جمع، چنین گردان می‌شود.

مخاطب	شخص
مرو	مفرد
مروید	جمع

○ متن درس را با آواز بلند بخوانید.

○ دو شاگرد به نوبت فعل امر را با مثال‌های آن روی تخته بنویسند و بخوانند.

○ جمع فعل‌های (بگو، مگو، بخوان، مرو، مرو) را در کتابچه‌های خود بنویسید.

○ چند شاگرد به نوبت، مفرد فعل‌های زیر را روی تخته بنویسند:

بگویید.....

بنویسید.....

بخوانید.....

بشنو و بگو

○ به خواندن متن درس دقت کرده، اشتباهات تان را اصلاح کنید.

○ در مورد فعل امر و نهی در گروه‌ها بحث کنید.

○ کلمه‌های زیر، فعل امر اند یا نهی

(برو، بنویس)

○ فعل امر و نهی از هم چه فرق دارند؟

به دوستان بگو

○ فعل امر به انجام دادن کاری و فعل نهی به انجام ندادن کاری دلالت می‌کند.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا
۱	نهی	منع کردن
۲	دستور	امر
۳	تفکیک	فرق کردن
۴	عمل	کار

فعل‌های امر و نهی را برای افراد آن گردان نموده، در کتابچه‌های خود بنویسید.

امانت‌داری

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند و ارزش امانت‌داری را بدانند.

امانت‌داری سبب ترویج صدق و پاکی در فرد و جامعه می‌شود.

پرسش‌ها

?

○ معنای نوشته بالا چیست؟

○ امانت به چه چیز گفته می‌شود؟

امانت‌داری خصلت خوب و پسندیده‌ی است که هر انسان باید داشته باشد،

به ویژه انسان مسلمان.

امانت یک مسؤولیت است. انسانی که این مسؤولیت را قبول می‌کند، باید به قول

و زبان خود صادق باشد.

پس ما باید در حفظ و نگهداری امانت بسیار کوشا باشیم؛ زیرا انسان امانت‌دار

را هر کس دوست دارد. هرگاه امانتی به ما سپرده شد، آن را با پایمردی و صداقت دوباره به صاحبش تسلیم کنیم؛ هیچ‌گاه در امانت خیانت نکنیم، تا شخص امانت دهنده از ما خوشنود گردیده و رضای خالق جهان را نیز به دست بیاوریم.

برخیز تا به عهد امانت وفا کنیم

تقصیرهای رفته به خدمت قضا کنیم

بی‌مغز بود سر که نهادیم پیش خلق

دیگر فروتنی به در کبریا کنیم

سعدی

- متن درس را خاموشانه بخوانید و نکات اساسی آن را بیرون نویس کنید.
- چند شاگرد به نوبت متن درس را با آواز بلند بخوانند.
- جمله‌های نامکمل را در کتابچه‌های خود بنویسید و جاهای خالی آن‌ها را با کلمه‌های داخل چوکات تکمیل نمایید:

پایمردی	مسئولیت
پسندیده	سپرده
تسلیم	

- امانت‌داری خصلت خوب و..... است.
- امانت یک..... است.
- هرگاه امانتی به ما..... شد، آن را با..... و صداقت دوباره به صاحبش..... کنیم.

○ به خواندن متن درس دقت نموده و اشتباهات خود را اصلاح نمایید.

○ امانت‌داری چیست؟

○ امانت‌دار به کی گفته می‌شود؟

○ چرا انسان امانت‌دار را همه دوست دارند؟

○ شعر زیر چه مفهومی دارد:

برخیز تا به عهد امانت وفا کنیم

تقصیرهای رفته به خدمت قضا کنیم

بی مغز بود سر که نهادیم پیش خلق

دیگر فروتنی به در کبریا کنیم

به دوستان بگو

○ یکی از ویژگی‌های اخلاقی انسان که دارای ارزش و اهمیت فوق العاده است،

امانت‌داری می‌باشد.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا
۱	امانت	راستی، درست‌کاری
۲	خصلت	خُلُق، خوی
۳	متانت	محکمی، سنگینی
۴	خوشنود	راضی، خرسند
۵	قضا	ادا کردن
۶	کبریا	عظمت، بزرگی

مفهوم درس را به صورت خلاصه در کتابچه‌های خود بنویسید.

دهقان و کشت گندم

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند، معنا و مفهوم درس را بدانند و فعل حال را در متن نشان دهند.

پرسش‌ها

?

- در تصویر چه می‌بینید؟
- چه فکر می‌کنید نان از چه به دست می‌آید؟

دهقان شخص زحمتکش، کارکن و فعال است. او به قوه دست و بازو، یوغ و اسپار زمین را قلبه می‌کند و دانه‌های گندم را در زمین می‌پاشد؛ سپس آن را ماله می‌کند تا دانه‌ها زیر خاک شوند و از شر پرنده‌ها و مورچه‌ها در امان بمانند.

زمانی که گندم سبز شده آن را چند مرتبه آب می‌دهد و گیاه‌های هرزه آن را

خیشاوه می‌کند. پاروی حیوانی، یا پاروی مصنوعی (کود کیمیاوی) را برای رشد و نموی آن‌ها استعمال می‌کند تا بته‌های بلند شده گندم قوی و بلندتر گردند. هنگامی که گندم خوشه کشید و خوشه‌ها پخته شد و بته‌ها زرد گردید، بته‌های گندم را با داس درو می‌کند و درزه (قوده) می‌بندد؛ سپس درزه‌ها را خرمن نموده، با گشتاندن گاو روی آن خرمن را میدهد و جُغل می‌نماید و بعد توسط شاخی گندم را باد کرده، آن را از کاه جدا می‌سازد. (در جایی که ماشین درو و تراکتور موجود باشد، از آن استفاده می‌شود).

دهقان گندم را خوب پاک نموده، آن را در آسیاب آرد می‌نماید. آرد را در بازار عرضه می‌کند. نانوا آرد را می‌خرد و آن را خمیر نموده، از آن نان می‌پزد. ببینید، این نانی را که ما می‌خوریم، با چه زحمت به دست می‌آید؟

بنابراین بر ما لازم است تا شکر خدا (جل جلاله) را به جا آوریم، دهقان را گرامی بداریم و شغل او را احترام کنیم.

- متن درس را خاموشانه بخوانید و فعل‌های حال آن را بیرون نویس کنید.
- چند شاگرد متن درس را به نوبت با آواز بلند بخوانند.
- برای کلمه‌های (گندم، آسیاب و نانوا) جمله ساخته در کتابچه‌های خود بنویسید.

○ پیرامون تصویرهای زیر دو سطر بنویسید:

بشنو و بگو

○ در گروه‌ها راجع به مفهوم درس باهم بحث نموده و فعل ماضی را در آن مشخص نمایید.

○ گندم چگونه کشت می‌شود؟

○ نان از چه به دست می‌آید؟

به دوستانت بگو

○ فعل حال: اجرای عمل یا بیان حالتی را در زمان کنونی نشان می‌دهد؛ مانند:

دهقان گندم را خوب پاک می‌کند و در آسیاب آن را آرد می‌نماید.

در جمله بالا کلمه‌های (می‌کند و می‌نماید) زمان حال را نشان می‌دهند.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا
۱	شر	بدی
۲	امان	محفوظ
۳	شغل	وظیفه
۴	هرزه	بیهوده، بیکاره
۵	خیشاوه	نرم کردن زمین
۶	درزه یا قوده	بسته

در مورد ارزش و اهمیت گندم در زنده‌گی، سه سطر در کتابچه‌های خود بنویسید.

ورزش و تندرستی

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند، اهمیت ورزش را در زنده‌گی بدانند.

پرسش‌ها

?

○ در تصویر چه می‌بینید؟

○ ما چرا ورزش می‌کنیم؟

نموی سالم جسمی، اساس و بنیاد نموی ذهنی شمرده می‌شود؛ چنانچه گفته

اند: «عقل سلیم در بدن سالم است». سلامتی جسم انسان تاثیر بسیار مهم و

ارزنده بالای ذهن، عقل و شخصیت انسان دارد.

ورزش یک عمل پسندیده است. انسان ورزشکار را همه دوست دارند.

همانطوری که با مطالعه و درس خواندن سطح دانش و آگاهی شخص بلند می‌رود، با ورزش نیز جسم انسان قوی و نیرومند می‌شود. حرکت‌های آزاد صبحانه نیز یک نوع ورزش است. ما باید در جای مناسب که عاری از گرد و خاک، دود و کثافات باشد ورزش کنیم. فوتبال، والیبال، باسکتبال نیز از جمله ورزش‌هایی اند که علاقه‌مندان زیادی دارند.

برای ما شاگردان لازم است، صبح وقت، زمانی که از خواب بر می‌خیزیم اول وضو نماییم و نماز صبح را ادا کنیم. بعد در هوای آزاد ورزش نماییم، نفس‌های عمیق بکشیم تا هوای صاف و پاک داخل شش‌های ما شود. ورزش سبب رشد و نموی بهتر بدن می‌گردد. ذهن ما را تقویت می‌کند، با این کار می‌توانیم به درس‌های خود خوب رسیده‌گی نماییم؛ همچنان ورزش بدن ما را در مقابل مرض‌ها مقاوم می‌سازد.

ز شوق دل چو ورزشکار گشتی

ز خاموشی بدان بیدار گشتی

کنار ورزشت مردانه‌گی کن

تو زین سان جهل دل آزاد گشتی

همه لطف از بر یزدان پاک است

که چون ویرانه‌یی آباد گشتی

چو ورزش می کنی یاد خدا باش

چو غافل مانده‌یی بیمار گشتی

نباشی لحظه‌یی غافل ز مردم

چو با مردم تو با دلدار گشتی

به ورزش نام تو پاینده ماند

به ورزش رستم و سهراب گشتی

غلام حسین صادقی

- متن درس را خاموشانه بخوانید و فعل‌ها را در آن مشخص نمایید.
- چند شاگرد متن درس را با آواز بلند بخوانند.
- پیام درس را در چند سطر بنویسید.
- کلمه‌های (نیرومند، ورزش و مفید) را در جمله‌ها به کار ببرید.
- دربارهٔ ورزش دلخواه تان، چند سطر در کتابچه‌های خود بنویسید:

○ به خواندن متن درس دقت نموده اشتباهات خود را اصلاح نمایید.

○ ورزش چه فایده دارد؟

○ ورزش سبب چه می‌شود؟

○ مفهوم درس چیست؟

به دوستانت بگو

○ ورزش در درمان افسرده‌گی و روشن ساختن حافظه تأثیر می‌گذارد. ورزش برای

جوانان تکیه گاهی امن به حساب می‌آید، تا در پناه آن به نهایت رشد و کمال مطلوب

انسانی دست یابند. ورزش کنید تا باهوش‌تر شوید.

لغت‌ها

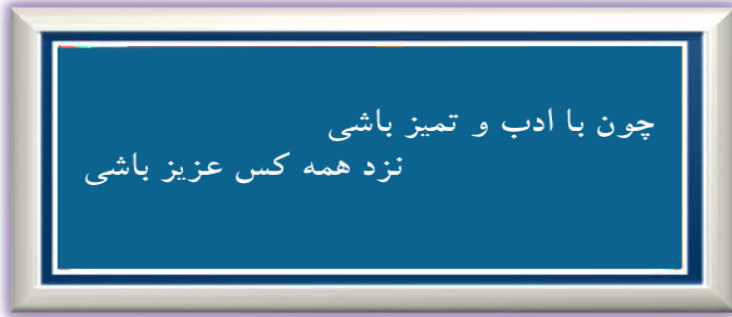
شماره	لغت	معنا
۱	نیرومند	قوی
۲	عاری	خالی
۳	رشد	تقویت، نمو

در مورد فواید ورزش چند سطر در کتابچه‌های خود بنویسید.

پسر عزیز

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند و مفهوم درس را بدانند.

پرسش‌ها

?

○ بیت بالا چه پیامی دارد؟

○ رویه شما در مقابل پدر و مادرتان چگونه است؟

هان! ای پسر عزیز دل‌بند	بشنو ز پدر نصیحتی چند
می‌باش به عمر خود سحرخیز	وز خواب سحرگهان پرهیز
از یاد مبر تو شستشو را	پاکیزه بشوی دست و رو را
چون با ادب و تمیز باشی	نزد همه کس عزیز باشی
با مادر خویش مهربان باش	آماده خدمتش به جان باش
با چشم ادب نگر پدر را	از گفته او مپیچ سر را
چون این دو شوند از تو خرسند	
خرسند شود ز تو خداوند	

ایرج میرزا

- درس را خاموشانه بخوانید و کلمه‌های هم‌وزن آن را مشخص نمایید.
- چند شاگرد متن درس را با آواز بلند بخوانند.
- برای کلمه‌های تمیز و خُرسند، روی تخته جمله‌های مناسب بنویسید.

بشنو و بگو

- در گروه‌ها پیرامون مفهوم درس باهم بحث کنید.
- منظور شاعر از بیت زیر چیست؟
می‌باش به عمر خود سحرخیز
وز خواب سحرگهان پرهیز
- کلمه‌های هم‌وزن درس کدام‌ها اند؟
- مفهوم کلی درس را بیان کنید.

به دوستانت بگو

- ایرج میرزا در سال ۱۲۵۱ خورشیدی متولد و در سال ۱۳۰۴ خورشیدی وفات نموده است. نامبرده از جمله شاعران برجسته و نامدار زبان فارسی‌دری می‌باشد. شعرهای ایرج میرزا ساده، روان و گاهی در برگیرنده‌واژه‌ها و گفتارهای عامیانه است که در قالب‌های گوناگون؛ انتقادی، اجتماعی، عاطفی و تربیتی سروده شده است.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا	شماره	لغت	معنا
۱	هان	آگاه باش	۳	می‌باش	باید باشی
۲	تمیز	پاک	۴	خُرسند	خوش، قانع

کارخانه‌گی

مفهوم شعر را سرمشق قرار داده پیرامون آن در کتابچه‌های خود یک مقاله بنویسید.

اطلاعات جمعی

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند و در مورد اطلاعات جمعی معلومات حاصل نمایند.

پرسش‌ها

?

○ در تصویر چه می‌بینید؟

○ به کدام چیزها اطلاعات جمعی گفته می‌شود؟

اطلاعات جمعی در هر کشور و اجتماع به وسایل عمومی خبری، معلوماتی، پخش

اکتشاف‌های علمی و نظرات مردم گفته می‌شود.

اطلاعات جمعی در یک کشور، اهمیت فوق‌العاده دارد؛ به این معنا که، امروز در

کنار قوای سه‌گانه دولت (مقننه، قضائیه، اجراییه) اطلاعات جمعی نیز به حیث قوه

چهارم عرض وجود نموده است؛ زیرا اطلاعات جمعی در بلند بردن سطح آگاهی

ذهنی، رشد، فکری و روشن نمودن اذهان مردم، نقش مهمی دارد.

اطلاعات جمعی روابط میان مردم و دستگاه‌های دولت را تأمین و پیام‌های شان

را به همدیگر می‌رساند.

بشر از زمان‌های قدیم برای رسانیدن اخبار و آگاهی به مردم از وسایل و شیوه‌های

مختلف (جهرچی، کبوتران نامه‌رسان) کار می‌گرفتند؛ اما وقتی ماشین چاپ به وجود

آمد و وسایل اطلاعات جمعی به فعالیت آغاز کرد، آگاهی و معلومات جمعی عام

گردید. بعد از آن وسایل خبررسانی؛ مانند: رادیو، تلویزیون، اینترنت، کامپیوتر و غیره

اختراع شد و کار خبررسانی را آسان ساخت.

○ متن درس را خاموشانه بخوانید.

○ دو شاگرد کلمه‌های (اطلاعات جمعی، کامپیوتر، اینترنت و تلویزیون) را روی تخته

بنویسند و دو شاگرد دیگر آن‌ها را معنا و در جمله به کار ببرند.

○ نام وسیله‌های اطلاعات جمعی را در متن مشخص نموده در کتابچه‌های خود بنویسید.

○ پیرامون تصویر زیر چند سطر بنویسید:

- به خواندن متن درس توسط معلم دقت کنید و کلمه‌های جدید و مشکل آن را بپرسید.
- وسایل ارتباط جمعی کدام‌ها اند؟
- وظایف اطلاعات جمعی چیست؟
- برداشت تان را از مفهوم درس به دیگران بیان کنید.

به دوستانت بگو

- اطلاعات جمعی روابط میان مردم و دستگاه‌های دولت را تأمین و پیام‌های شان را به همدیگر می‌رساند.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا
۱	اطلاعات جمعی	رسانه‌های همگانی
۲	پخش	نشر
۳	اکتشاف	کشف کردن
۴	اذهان	ذهن‌ها، فکرها
۵	استحکام	محکم و پایدار
۶	اختراع	آفریدن، ایجاد کردن

کلمه‌های (اطلاعات جمعی، اختراع و اکتشاف) را در جمله‌های مناسب به کار برده، در کتابچه‌های خود بنویسید.

تلویزیون

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند، اهمیت رسانه‌های تصویری به ویژه تلویزیون را بدانند.

پرسش‌ها

○ آیا تلویزیون کشف شد یا اختراع؟

○ در کدام زمان، دستگاه تلویزیون در کشور ما به فعالیت آغاز کرد؟

تلویزیون یکی از وسایل ارتباط جمعی است که آن را سینمای کوچک نیز

می‌گویند. تلویزیون بار اول در سال ۱۳۰۳ هـ.ش. در ایالات متحده امریکا اختراع

شد و مورد استفاده قرار گرفت.

امروز تلویزیون یکی از مهم‌ترین وسایل پخش و نشر و نمایش خبرها و برنامه‌های دیگر در جهان به حساب می‌رود و یکی از وسایل مورد علاقه خانواده‌ها است. دستگاه تلویزیون بار اول در کشور عزیز ما افغانستان، در اواخر سال ۱۳۵۶ هجری شمسی در زمان جمهوریت سردار محمد داوود خان به فعالیت آغاز کرد در آن زمان تنها مردم شهر کابل می‌توانستند از آن استفاده نمایند.

آهسته آهسته نظر به تقاضای وقت و علاقه مردم گسترش پیدا کرد. امروز در اکثر ولایت‌های مملکت عزیز ما دستگاه‌های تلویزیون نصب گردیده است و مردم ما می‌توانند خبرها، اعلان‌ها و نمایش‌ها را از طریق تلویزیون‌های خود تماشا کنند و از رویدادهای دور و نزدیک با خبر شوند.

تلویزیون بر علاوه اسباب تفریحی، یک وسیله خوب آموزشی و تربیتی نیز است که باعث رشد فکری و ذهنی مردم می‌گردد.

امروز ما برای شاگردان معارف برنامه‌های مخصوص داریم که از طریق تلویزیون منتشر می‌گردد. آن‌ها می‌توانند از توضیحات و تشریحاتی که در مورد موضوعات گوناگون داده می‌شود، بیاموزند و سطح دانش و آگاهی خود را بلند ببرند.

- متن درس را خاموشانه بخوانید و نکات مهم آن را بیرون نویس کنید.
- چند شاگرد به نوبت درس را با آواز بلند بخوانند.
- کلمه‌های (وسایل، تلویزیون و رسانه) را در جمله به کار برده در کتابچه‌های خود بنویسید.
- چند سطر متن درس را املا بنویسید.

بشنو و بگو

- به خواندن متن درس دقت نموده اشتباهات خود را اصلاح نمایید.
- تلویزیون در کدام سال و در کجا اختراع شد؟
- دیدن برنامه‌های تربیتی سبب چه می‌شود؟
- چرا تلویزیون یکی از رسانه‌های بسیار مهم است؟
- کدام برنامه‌های تلویزیون را بیشتر دوست دارید؟

به دوستان بگو

- تلویزیون یکی از وسایل ارتباط جمعی است که آن را سینمای کوچک نیز می‌گویند.
- تلویزیون نخستین بار در سال ۱۹۲۵ میلادی در ایالات متحده امریکا اختراع شد و مورد استفاده قرار گرفت.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا
۱	وسایل	جمع وسیله
۲	انتقال	نقل دادن
۳	نصب	قرار دادن
۴	گسترش	توسعه، وسعت دادن

در مورد اهمیت تلویزیون در کتابچه‌های خود یک مقاله بنویسید.

فعل مثبت و فعل منفی

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند و فعل‌های مثبت و منفی را بتوانند تفکیک کنند.

پروین نامه را نوشت.
احمد به کابل نرفت.

پرسش‌ها

?

- در جمله‌های بالا کدام فعل‌ها به کار رفته است؟
- آیا فعل را تعریف کرده می‌توانید؟

فعل مثبت

آن است که انجام کاری و یا نسبت دادن حالتی را به طور ثبوت بیان کند؛ یعنی

فعل از فاعل به ظهور رسیده باشد؛ مانند:

- پروین نامه را نوشت.

○ شریف آهنگ را خواند.

○ برف هوا را سرد ساخت.

فعل منفی

آن است که انجام نشدن کار و یا حالتی را به طریق منفی بیان کند؛ یعنی

فعل از فاعل به ظهور نرسیده باشد؛ مانند: نسرین آهنگ را نخواند. شریف نامه را

ننوشت. احمد نان را نخورد.

باید دانست که در زبان دری نشانه فعل منفی پیشوند «نه» نفی است که در

آغاز فعل می آید؛ مانند: نگفت، نمی خواند، نخواهد بود.

پیشوند «نه» وقتی به سر فعل می آید «ه» آن حذف می شود.

○ احمد به کابل نرفت.

○ ظاهر بشیر را ندید.

○ شریف با حمیده سخن نگفت.

○ متن درس را خاموشانه بخوانید.

○ چند شاگرد به نوبت درس را با آواز بلند بخوانند.

○ چند تن از شاگردان فعل‌های مثبت و منفی متن درس را روی تخته بنویسند.

○ نکات مهم درس را در کتابچه‌های خود یادداشت نمایید.

○ در مورد فعل‌های مثبت و منفی در گروه‌ها بحث کنید.

○ جمله زیر کدام فعل را نشان می‌دهد؟

● نادیه خانه رفت.

○ در جمله زیر فعل مثبت به کار رفته است یا منفی؟

● شریف نامه را ننوشت.

○ فعل مثبت و منفی را تعریف کنید.

○ فعل مثبت انجام دادن کاری را به طور ثبوت و فعل منفی انجام نشدن کاری را به

گونه منفی بیان می‌کند.

شماره	لغت	معنا
۱	ثبوت	ثابت شدن
۲	بیان	شرح، تعبیر، آشکار
۳	نفی	رد کردن
۴	طریق	راه، روش
۵	ظهور	معلوم شدن
۶	فاعل	کننده کار

در کتابچه‌های خود سه جمله بنویسید که در آن‌ها فعل مثبت و منفی به کار رفته باشد.

صلح

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند و اهمیت صلح را بدانند.

پرسش‌ها

?

- در تصویر چه می‌بینید؟
- چه فکر می‌کنید، صلح سبب چی می‌شود؟

صلح به معنای آشتی و عبارت از داشتن زنده‌گی مسالمت‌آمیز، خالی از تشویش و خشونت و پذیرفتن حقوق یکدیگر در یک جامعه است. در هر جامعه‌یی که صلح باشد، مردم آن سرزمین در خوشی، آرامی و ترقی به سر می‌برند.

وطن عزیز ما افغانستان به صلح نیاز دارد. جنگ برای وطن و مردم ما ضررهای بسیار رسانده است. افغانستان خانه ما است. ما باید در خانه خود با آرامی و صلح

زنده‌گی نماییم. مشکلات خود را از راه جرگه و صلح حل کنیم و یک‌دیگر خود را مثل خواهر و برادر دوست داشته باشیم. در سایه صلح می‌توانیم تحصیل کنیم، درس بخوانیم، ویرانی‌ها را آباد نماییم و در ترقی و پیشرفت کشور خود سهم فعال بگیریم،

تا آینده درخشان داشته باشیم.

بخوان و بنویس

○ متن درس را خاموشانه بخوانید.

○ این جمله را با آواز بلند بخوانید: (صلح را دوست داریم)

○ جمله نامرتب زیر را ترتیب نموده، روی تخته بنویسید و آن را با آواز بلند بخوانید.

وطن صلح رسانده بسیار مردم جنگ ضررهای عزیز دارد ما افغانستان وطن به نیاز برای و ما است.

بشنو و بگو

○ صلح سبب چه چیزها می‌شود؟

○ فرق صلح با جنگ در چیست؟

به دوستان بگو

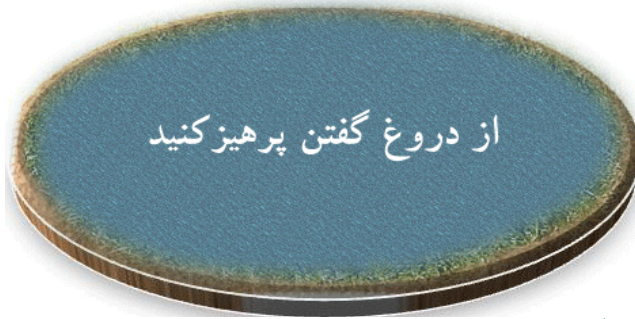
○ قرآن پاک در تأیید این حقیقت که اسلام آیین صلح و آشتی و دوستی است، فرموده است: « ای کسانی که ایمان آورده اید، همه در صلح و آشتی درآید و از گام‌های شیطان پیروی نکنید که او دشمن آشکار شما است. »

کارخانه‌گی

کلمه‌های صلح، آسوده و مسالمت‌آمیز را در جمله‌های ادبی به کار ببرید.

نصایح بزرگان

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند، مفهوم آن را بدانند و فعل نهی را در آن نشان بدهند.

پرسش‌ها

?

- نوشته بالا چه مفهومی را افاده می‌کند؟
- به کدام سخنان نصایح گفته می‌شود؟
- چیزی که به خود نمی‌پسندی، به دیگران نیز مپسند.
- در غیاب کسی سخن بد مگوئید و غیبت مکنید.
- کسی که از شما بزرگتر باشد، با وی مزاح مکنید.
- در راه رفتن از بزرگان پیش مروید.
- هیچ کسی را آزار مدهید.
- کار امروز را به فردا مگذارید.
- بخیل نباشید و اسراف هم مکنید.
- با برادر مسلمان‌تان که کمک داشته باشد، از مساعدت خود دریغ مورزید.
- نفع خود را در خیر دیگران جستجو کنید.
- با کوچکترها شفقت داشته باشید.

- احترام پدر و مادر خود را داشته باشید.
- خداوند ﷻ را در هر حال ناظر احوال خود بدانید.

بخوان و بنویس

- متن درس را خاموشانه بخوانید و نکات مهم آن را یادداشت نمایید.
- سه اندرز را روی تخته بنویسید و بخوانید.
- کلمه‌های (غایب، مزاح، دریغ، اسراف و ناظر) را روی تخته املا بنویسید.
- فعل نهی را در متن نشان دهید و در کتابچه‌های خود بنویسید.

بشنو و بگو

- به خواندن متن درس توسط معلم گوش فرا داده و کلمه‌های مشکل را بپرسید.
- مفهوم درس را بیان کنید.
- در جمله زیر فعل نهی را مشخص کنید:
هیچ کسی را آزار مدهید.

به دوستانت بگو

کار و کوشش ما را از سه عیب دور می‌دارد؛ افسرده‌گی، دزدی و نیازمندی.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا	شماره	لغت	معنا
۱	غیبت	بدگویی پشت سر کسی	۳	مساعدت	کمک، یاری
۲	مزاح	شوخی	۴	ناظر	بیننده

کارخانه‌گی

متن درس را در کتابچه‌های خود رونویس کرده، نصایح را سرمشق زنده‌گی خویش قرار دهید.

حقوق مادر

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند، حقوق مادر را بدانند.

پرسش‌ها

?

○ در تصویر چه می‌بینید؟

○ مادر بالای ما چه حقوقی دارد؟

پسر جان، قدر مادر دان که داریم

کشد رنج پسر بیچاره مادر

ز جان محبوب‌تر دانش که دارد

ترا محبوب‌تر بیچاره مادر

از این پهلو به آن پهلو نغلتد

شب از بیم خطر بیچاره مادر

برای این که شب راحت بخوابی

نخوابد تا سحر بیچاره مادر

به مکتب چون روی تا بازگردی

بود چشمش به در بیچاره مادر

تمام حاصلش از عمر این است

که دارد یک پسر بیچاره مادر

آصف مایل

- متن درس را خاموشانه بخوانید و نکات مهم آن را یادداشت کنید.
- چند تن از شاگردان به نوبت متن درس را با آواز بلند بخوانند.
- کلمه‌های (بیچاره، رنج و مادر) را در جمله‌ها به کار ببرید و روی تخته بنویسید.
- بیت‌های زیر را در کتابچه‌های خود تکمیل کنید:

پسر جان، ..... دان که دایم   کشد رنج پسر ..... مادر

زجان ..... که دارد   ترا ..... بیچاره مادر

- به خواندن متن درس با دقت گوش فرا داده، اشتباهات خود را اصلاح نمایید.
- زحمتهای مادر را چگونه باید جبران نماییم؟
- پیام کلی درس چیست؟

○ مفهوم بیت‌های زیر را بیان داشته و آن را حفظ نمایید:

مادر ای غمخوار غم‌های تنم

آن که با مه‌رت هم‌آغوش است منم

خوش بگفت پیغمبر نیکو سرشت

زیر پای مادران باشد بهشت

آصف مایل در سال ۱۲۸۸ خورشیدی در شهر کابل دیده به جهان گشود. آثار و تألیفاتش شامل: کتاب‌های الفبا برای صنف اول، قرائت دری برای صنف دوم تا ششم، کتاب‌های اول و دوم سوادآموزی برای کلان‌سالان و غیره. استاد آصف مایل در سال ۱۳۶۸ خورشیدی چشم از جهان بست.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا	شماره	لغت	معنا
۱	محبوب‌تر	عزیزتر	۳	باعث	سبب
۲	نغلتد	پهلوی نگردد	۴	خوشنودی	رضایت

مفهوم جمله زیر را در کتابچه‌های خود بنویسید:

چرا رضای مادر، باعث خوشنودی و رضای خداوند عزوجل می‌شود؟

عایشه درانی

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند و شاعران مشهور افغانستان را

بشناسند.

پرسش‌ها

?

- در تصویر چه می‌بینید؟
- آیا نام عایشه درانی را شنیده اید؟

عایشه افغان که به عایشه درانی مشهور است، از جمله زنان نامدار و پر آوازه

کشور ما به حساب می‌رود.

عایشه درانی در زمان تیمورشاه در شهر کابل زنده‌گی می‌کرد، نام پدرش

یعقوب علی‌خان بود، که دخترش را از کودکی تحت تعلیم قرار داد و علوم متداول

آن زمان مانند: صرف و نحو و آثار ادبی شعرا و نویسندگان را به وی آموخت. در

نتیجه، عایشه یک بانوی عالم، فاضل، با تدبیر و دارای اخلاق نیکو، بار آمد.
عایشه علاوه بر آموزش دینی و ادبی، شاعر خوبی هم بود. او از بیست ساله‌گی
به شعر گفتن آغاز کرد. اولین شعر وی این است:

شفق را لاله‌گون دیدم، نماز شام در گردون

مگر خورشید را کشته، که دارد دامن پر خون؟

- درس را خاموشانه بخوانید و دو سطر آن را بر یک دیگر املا بگویید.
- چند شاگرد به نوبت، متن درس را با آواز بلند بخوانند.
- چند تن از شاگردان به نوبت، کلمه‌های متداول، آثار و اخلاق را روی تخته املا بنویسند.

- کلمه‌های سه حرفی متن درس را بیرون نویس کرده در کتابچه‌های خود بنویسید.
- مفهوم بیت زیر را روی تخته بنویسید:

هر کسی کشته خود می‌دَرود آخر کار

استم از فعل بد خویش پشیمان چه کنم

- در گروه‌ها پیرامون شاعران افغانستان باهم مباحثه نمایید.
- به خواندن متن درس دقت نموده، اشتباهات خود را اصلاح نمایید.
- عایشه درانی کی بود؟
- عایشه درانی کدام علوم را فرا گرفته بود؟
- معنای شعر زیر چیست؟

شفق را لاله‌گون دیدم، نماز شام در گردون

مگر خورشید را کشته، که دارد دامن پر خون

به دوستانت بگو

تیمورشاه درانی پسر بزرگ احمدشاه درانی بود. او در سال ۱۷۴۸ میلادی به دنیا آمد و در سال ۱۷۷۳ میلادی بعد از فوت پدرش احمدشاه بابا به تخت پادشاهی نشست و پایتخت را از کندهار به کابل انتقال داد.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا
۱	نامدار	مشهور
۲	آوان	زمان
۳	متداول	رایج، معمول
۴	شفق	سرخ‌ی آسمان قبل از طلوع و غروب
۵	گردون	آسمان
۶	لاله‌گون	مانند لاله

نام چند تن از شاعران زن را در کتابچه‌های تان بنویسید.

نظافت

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند، مفهوم آن را بدانند و فعل حال را مشخص نمایند.

نظافت جزء ایمان است

پرسش‌ها

?

- نوشته بالا چه مفهومی دارد؟
- نظافت چه تأثیری بر صحت‌مندی ما دارد؟

هر انسان باید نظافت را مراعات نماید. شستن دندان‌ها، شستن دست و روی، پاک نگه‌داشتن لباس، گرفتن ناخن‌ها، منظم ساختن موی سر، جزء نظافت به شمار می‌رود.

اگر شخص دهن و دندان خود را نشوید، دهنش بوی بد می‌دهد. هیچکس

دوست ندارد با او سخن بگوید، شستن بدن در هر وقت ضرور است، به ویژه در فصل تابستان که هوا بسیار گرم می‌باشد، باید هر روز بدن با آب و صابون شسته شود. در غیر آن، نه تنها باعث بدبویی بدن می‌گردد؛ بلکه سبب انواع مریضی‌ها نیز می‌شود. اگر موی سر شسته و منظم نشود ناپاک و کثیف می‌گردد. حشره مضر که ما آن را به نام شپش یاد می‌کنیم در بین آن‌جا می‌گیرد و سبب خارش مداوم و یا بروز مرض حمای لکه‌دار که یک نوع مریضی خطرناک است می‌شود. ناخن‌های پنجه‌های دست خود را باید بگیریم؛ زیرا اگر ناخن‌ها دراز شوند، در زیر آن‌ها کتافات جا بجا می‌شوند و از راه دهن داخل وجود ما شده و ما را به انواع مریضی‌ها دچار می‌سازند.

ما باید به نظافت بدن خود توجه داشته باشیم. ما به فضل خداوند ﷺ مسلمان هستیم و در دین مقدس اسلام نظافت جزء ایمان است. ما شاگردان اهمیت نظافت را می‌دانیم، به پاکی و نظافت بدن خود توجه جدی داریم. بدن خود را پاک می‌نماییم؛ زیرا در این صورت می‌توانیم محبوب دیگران شویم و از مبتلا شدن به مریضی‌ها جلوگیری کنیم.

پیامبرگرامی ما حضرت محمد ﷺ می‌فرماید: خداوند ﷻ زیبا است و زیبایی را دوست دارد، بخشنده است و بخشش را دوست دارد، پاکیزه است و پاکیزه‌گی را دوست دارد.

- متن درس را با آواز بلند بخوانید.
- برای کلمه‌های نظافت، محبوب و خطرناک روی تخته جمله بنویسید.
- فعل حال را در متن درس نشان داده، با آواز بلند بخوانید و در کتابچه‌های خود بنویسید.
- شعر زیر را با آواز بلند بخوانید و معنا نمایید:

پاکیزه و تمیزی
پیش خدا عزیزی
نظافت جزء ایمان
شیوه پیغمبران

- در گروه‌ها پیرامون مفهوم درس باهم بحث کنید.
  - به خواندن متن درس با دقت گوش فرا داده، اشتباهات خود را اصلاح نمایید.
  - چگونه می‌توان از مصاب شدن به مریضی‌ها جلوگیری کرد؟
  - در جمله زیر فعل حال را مشخص نمایید.
- ما باید به نظافت بدن خود خوب توجه داشته باشیم

پیامبر اسلام ﷺ خود پیام‌آور پاکی و نظافت بود. هنگام ملاقات با او، اولین ویژه‌گی‌یی که چشم و دل هر بیننده را نوازش می‌داد، آراسته‌گی، خوش‌بویی، پاکی و زیبایی آن حضرت ﷺ بود.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا
۱	منظم	با ترتیب
۲	حشره	زنده‌جان کوچک
۳	مبتلا	گرفتار
۴	حمای لکه‌دار	یک نوع مرض

آنچه از مفهوم درس برداشت کرده اید، در کتابچه‌های خود بنویسید.

لطیفه‌ها

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند و مفهوم آن را بدانند.

پرسش‌ها

?

○ در تصویر چه می‌بینید؟

○ آیا تا به حال لطیفه‌های تربیتی را خوانده اید؟

روباه زیرک

در یکی از روزها شغالی مرغ شخصی را دزدید. آن شخص که سخت عصبانی شده بود، گفت: ای وای، مرغ دو سیره مرا شغال برد!

شغال از این مبالغه وی تعجب کرد؛ ناگهان روباهی آمد و به شغال گفت: چرا اینقدر بر آشفته و عصبانی استی؟

شغال گفت: ببین، این شخص چقدر دروغ گو و بی انصاف است. به مرغی که یک چارک هم نیست، دوسیر می‌گوید، روباه گفت: بده ببینم کدام تان راست می‌گویید. شغال مرغ را به او داد. روباه وقتی مرغ را گرفت پا به فرار نهاد و گفت: به او بگو، مرغ را به پای من چهار سیر حساب کند.

ساعت

احمد از محمود پرسید: ببخشید ساعت چند است؟

محمود جواب داد: ساعت من خوابیده است.

احمد گفت: پس بیدارش نکن؛ از یک نفر دیگر می‌پرسم.

○ لطیفه‌ها را خاموشانه بخوانید و نکات اساسی آن را یادداشت نمایید.

○ کلمه‌های (مبالغه و برآشفته) را در جمله‌های مناسب به کار برده، روی تخته

بنویسید.

○ چند شاگرد متن درس را روی تخته املا بنویسد.

○ به خواندن متن درس توسط معلم دقت کنید و کلمه‌های مشکل آن را پرسید.

○ در گروه‌ها پیرامون مفهوم درس باهم بحث کنید.

○ روباه چگونه مرغ را از چنگ شغال ربود؟

○ دلاورترین مردم آن است که بر هوای نفس غالب آید.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا	شماره	لغت	معنا
۱	مبالغه	زیاده‌روی	۳	برآشفته	خشم‌گین
۲	تعجب	حیرت کردن	۴	نهاد	گذاشت

مفهوم درس را طی دو سطر در کتابچه‌های خود بنویسید.

ضرب المثلها

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند، مفهوم آن را بدانند.

پرسش‌ها

?

- مفهوم نوشته بالا چیست؟
- هدف از گفتن ضرب‌المثل‌ها چه می‌باشد؟
- برگ سبز تحفه درویش
- هرگلی که می‌زنی، به سر خویش می‌زنی
- کوه به کوه نمی‌رسد؛ ولی آدم به آدم می‌رسد.
- صد سال در قید زندان باشی، یک ساعت با آدم نادان نه
- کور خود، بینای مردم
- چیزی که عیان است، چه حاجت به بیان است.
- مشت، نمونه خروار
- شنیدن، کی بود مانند دیدن
- سالی که نیکوست، از بهارش پیداست.
- آفتاب، به دو انگشت، پنهان نمی‌شود.

○ درس را خاموشانه بخوانند.

○ کلمه‌های تحفه، عیان، حاجت و درویش را با آواز بلند بخوانید و معنا نمایید.

○ هر کدام یک ضرب‌المثل، روی تخته املا بنویسید.

بشنو و بگو

○ پیرامون مفهوم درس در گروه‌ها بحث کنید.

○ مفهوم ضرب‌المثل زیر چیست:

(صد سال در قید زندان باشی، یک ساعت با آدم نادان نه)

○ پیام اصلی درس چیست؟

به دوستانت بگو

○ تا دل درست نشود، ایمان درست نخواهد شد و تا زبان درست نشود، دل درست نخواهد بود.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا	شماره	لغت	معنا
۱	تحفه	هدیه	۴	مکان	جای
۲	درویش	فقیر	۵	عیان	آشکار
۳	نکته	سخن	۶	حاجت	ضرورت

ضرب‌المثل‌ها را حفظ کنید و هر کدام چهار ضرب‌المثل در کتابچه‌های خود بنویسید.

وحدت ملی

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند و جمع کلمه‌ها را در متن نشان دهند.

پرسش‌ها

?

○ در تصویر چه می‌بینید؟

○ احترام به نظرات و رسم و رواج‌های همدیگر به چه نام یاد می‌شود؟

احترام متقابل یکی از شیوه‌های ایجاد وحدت ملی است و بین افراد خوش‌بینی را به وجود می‌آورد. احساس خوشبینی به مرور زمان تولید حس هم‌فکری می‌کند؛ لذا یکی از پایه‌های مهم وحدت ملی هم‌فکری است. باید توجه و درک شود که کدام روش‌ها می‌تواند ما را کمک کند تا روحیهٔ احترام متقابل و هم‌فکری را به گونهٔ عملی در خویش ایجاد نموده و به میان آوریم. برای رعایت و حفظ وحدت ملی و

ایجاد روحیه هم‌فکری، نکات زیر را در نظر داشته باشیم:

۱- احترام به زبان و لهجه همدیگر

۲- ایجاد همفکری برای به میان آمدن یک دولت ملی

۳- تأمین عدالت اجتماعی

۴- تطبیق یکسان قانون بر همه‌گان

۵- قانون‌مندی و مسؤولیت‌پذیری

پس برای تأمین وحدت ملی در سراسر جامعه؛ اصول متوازن، در اختیار داشتن تمام امتیازات بدون در نظر داشت تبعیض قومی، زبانی و مذهبی رعایت گردد.

الهی چشمِ وحدت‌بین عطا کن

خلاصی از خودِ خودبین عطا کن

تنفر دارم از آلوده‌گی‌ها

دلی پر نور و عطر آگین عطا کن

بگیر از من تمام دردِ دنیا

تلاش و سوز و درد دین عطا کن

ز ناپاکی دنیا چشم‌ها کور

خدایا چشم روشن‌بین عطا کن

به هر چه مصلحت دانی رضایم

نمی‌گویم که آن یا این عطا کن

- متن درس را با آواز بلند بخوانید.
- هر کدام یک جمله در مورد وحدت ملی روی تخته بنویسد.
- کلمه‌های (احترام، وحدت ملی، شیوه و روحیه) را بر یکدیگر تان املا بگویید و در کتابچه‌های خود بنویسید.
- کلمه‌های جمع را در متن نشان داده و روی تخته بنویسید.
- برداشت خود را از تصویر زیر، در کتابچه‌های خود بنویسید.

بشنو و بگو

- مفهوم وحدت ملی چیست؟
- وحدت ملی باعث چه می‌شود؟
- منظور شاعر از بیت زیر چیست؟

تنفر دارم از آلوده‌گی‌ها

دلی پرنور و عطرآگین عطا کن

○ از گردش روزگار گوهر مردان آشکار می‌شود.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا
۱	ایجاد	به میان آوردن
۲	شیوه	روش
۳	افراد	جمع فرد، کسان
۴	تبعیض	برتری دادن بعضی بر بعضی
۵	خودبین	خودخواه، خودپرست
۶	تنفر	بیزاری
۷	عطراگین	پُر عطر، خوشبو
۸	مصلحت	خیرخواهی

پنج جمله در مورد وحدت ملی در کتابچه‌های خود بنویسید.

فعل معلوم و فعل مجهول

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند، با فعل معلوم و مجهول بیشتر آشنا شوند.

پرسش‌ها

?

○ کدام فعل‌ها را تا به حال خوانده اید؟

فعل معلوم: آن است که فاعل یا کننده کار در آن معین و آشکار باشد؛ مانند:

- پروین آمد.
- ناصر کتاب را آورد.
- شریف به مکتب رفت.

در سه جمله فوق پروین، ناصر و شریف کننده کار اند.

فعل مجهول: آن است که فاعل یا کننده کار معین و معلوم نباشد و فعل به مفعول

نسبت داده شده باشد؛ یعنی فاعل فعل مجهول ذکر نشده، به جای آن مفعول اصل

جمله را تشکیل دهد؛ به گونه مثال:

○ آهنگ خوانده شد.

○ شیشه شکست.

در دو جمله‌ی که نوشته شده کننده کار (فاعل فعل) معلوم نیست؛ یعنی مشخص

نیست که کی آهنگ را خواند؟ چه کسی شیشه را شکست؟

بخوان و بنویس

○ متن درس را خاموشانه بخوانید.

○ یک شاگرد متن درس را در مقابل هم‌صنفان با آواز بلند بخواند.

○ یک شاگرد فعل‌های معلوم و مجهول درس را روی تخته نوشته بخواند.

○ دو شاگرد جمله‌های (پروین آمد)، (ناصر کتاب را آورد) و (شریف مکتب رفت) را روی

تخته بنویسند و دو شاگرد دیگر فعل‌های آن‌ها را مشخص نموده، جمله‌ها را با آواز بلند

بخوانند.

بشنو و بگو

○ فعل معلوم را تعریف کنید.

○ فعل مجهول به کدام فعل گفته می‌شود؟

○ این جمله کدام فعل را نشان می‌دهد؟ (آهنگ خوانده شد)

به دوستان بگو

○ فعل معلوم: آن است که فاعل یا کننده آن معین و آشکار باشد.

○ فعل مجهول: آن است که فاعل یا کننده کار معین و معلوم نباشد.

کارخانه‌گی

با استفاده از مثال‌های متن، پنج جمله در کتابچه‌های خود بنویسید که فعل معلوم و

مجهول در آن به کار رفته باشد.

ترانه

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند، مفهوم آن را بدانند و کلمه‌های هموزن را در متن نشان دهند.

پرسش‌ها

?

- در تصویر چه می‌بینید؟
- به نظر شما ترانه به چه گفته می‌شود؟

ما نهالان باغ عرفانیم	زادهٔ خاک پاک افغانیم
طفل امروز و مرد فرداییم	درس خدمت به خاک می‌خوانیم
گر ز گردیز و یا بدخشانیم	یا ز غورات و یا سمنگانیم
گر ز غزنی و یا ز لغمانیم	یا ز بغلان و یا ز پروانیم
فرض خود خدمت و طن دانیم	همه اولاد قوم افغانیم
خاک ما خاک سبز و شاداب است	صاحب نعمت فراوانیم

کوه و دشت وطن گلستان است ما نگهبان این گلستانیم

درس ما درس کوشش و کار است

ما کتاب حیات می خوانیم

بخوان و بنویس

- درس را خاموشانه بخوانید و کلمه‌های جدید آن را یادداشت نمایید.
- کلمه‌های هم‌وزن درس را مشخص نموده در کتابچه‌های خود بنویسید.
- کلمه‌های (نِهالان، شاداب، کوشش و حیات) را در جمله‌های مناسب به کار برده. روی تخته بنویسید.

بشنو و بگو

- در گروه‌ها راجع به مفهوم درس باهم بحث کنید.
- سعی و تلاش در زنده‌گی سبب چه می‌شود؟
- کلمه‌های هم‌وزن در بیت زیر، کدام‌ها اند:

ما نهالان باغ عرفانیم   زادهٔ خاک پاک افغانیم

به دوستانت بگو

درس خدمت به خاک می‌خوانیم   طفل امروز و مرد فرداییم

کارخانه‌گی

یک مقاله در مورد کار و کوشش در کتابچه‌های خود بنویسید.

کاپیسا

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند، با قدامت تاریخی ولایت کاپیسا آشنا شده و اسم‌های خاص و عام را در متن نشان دهند.

پرسش‌ها

?

- به نظر شما تصویر بالا از کدام ولایت افغانستان است؟
- ولایت کاپیسا در کدام سمت کابل موقعیت دارد؟

ولایت کاپیسا در ۶۵ کیلو متری شمال شرق کابل و اقع گردیده است. این ولایت حدود ۳۰۰۰ سال قدامت تاریخی دارد. پیشینه تاریخی کاپیسا به دوران کنشکای بزرگ، امپراتوری کوشانی‌ها و همچنان دوران بودایی یونان باختری

می‌رسد. کاپیسا در آن زمان به عنوان پایتخت تابستانی کنشکا انتخاب شده بود. کاپیسا یکی از مناطق باستانی کشور ما بوده که محمودراقی مرکز آن می‌باشد. این ولایت متشکل از ولسوالی‌های حصه اول کوهستان، حصه دوم کوهستان، نجراب، تگاب، اله‌سای و کوه‌بند است.

کاپیسا با داشتن جاهای تاریخی و آب و هوای خوش همیشه مورد توجه سیاحان بوده است. از جمله نقاط دیدنی و تاریخی آن می‌توان از خم زرگر، کوه ریگ روان، تپه حصارک، برج عبدالله و منظره زیبا و خوش آب و هوای صیاد نام برد که مردم همیشه برای تفریح و سرگرمی به آن جا می‌روند.

این خطه باستانی دانشمندان، نویسندگان و شاعران توانایی چون: استاد خلیل‌الله خلیلی، میرغلام محمد غلامی کوهستانی نویسنده کتاب جنگنامه غلامی، محمد غفور غفوری و... را در آغوش پرمهر خود پرورانده است. از شخصیت‌های ملی و تاریخی آن می‌توان از غازی میرمسجدی خان کوهستانی نام برد که در جنگ اول افغان و انگلیس رهبری قیام مردمی را به عهده داشت و افتخارات زیادی را نصیب کشور ما کرد.

تصویری را که در زیر مشاهده می‌کنید یکی از آثار به دست آمده از منطقه خُم

زرگر کوهستان است.

تندیس فروهر (فرشته) با دو بال آتشین، دورهٔ میترایی و کیانی.
(حدود ۱۰۰۰ ق. م) کاپیسا، افغانستان - موزهٔ گیومه پاریس

- درس را خاموشانه بخوانید.
- دو شاگرد متن درس را با آواز بلند در مقابل صنف بخوانند.
- اسم‌های خاص و عام را در متن درس مشخص کرده و در کتابچه‌های خود بنویسید.
- چند سطر متن درس را روی تخته املا بنویسید.

بشنو و بگو

○ به خواندن متن درس با دقت گوش داده، اشتباهات خود را اصلاح نمایید.

- در گروه‌ها پیرامون مفهوم درس باهم بحث کنید.
- قدامت تاریخی ولایت کاپیسا به چه زمانی بر می‌گردد؟
- میرمسجدی خان کی بود؟
- کلمه‌های زیر اسم عام اند یا خاص؟

(کاپیسا، میرمسجدی و صیاد)

به دوستان بگو

- با هوای نفس خود نبرد کنید تا مالک وجود خود گردید.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا	شماره	لغت	معنا
۱	قدامت	کهنه‌گی، سابقه	۳	سیاحان	جهان‌گردان
۲	کوشانی‌ها	نام یکی از امپراتوری‌های بزرگ آریانا	۴	کنشکا	امپراتور کوشانی‌ها

کلمه‌های (سیاحان، قدامت و تاریخی) را در جمله‌های مناسب ادبی به کار برده، در کتابچه‌های خود بنویسید.

پنبه

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند، اهمیت اقتصادی پنبه را بدانند و نشانه

کامه را در متن درس مشخص کنند.

پرسش‌ها

?

○ در تصویرها چه می‌بینید؟

○ به نظر شما، از پنبه چه چیزها به دست می‌آید؟

پنبه را که به نام طلای سفید نیز یاد می‌کنند؛ پنبه نبات بسیار با اهمیت صنعتی در جهان است. این نبات بار اول در مصر قدیم در اطراف دریای نیل زرع گردیده بود و مردم از آن استفاده می‌کردند. با گذشت روزگار کشت آن در دیگر جاها رواج پیدا کرد که خوشبختانه این نبات در اکثر مناطق کشور عزیز ما نیز زرع می‌شود. نواحی عمده کشت پنبه در افغانستان عبارت اند از: ولایت‌های تخار، کندز،

بغلان، سمنگان، بلخ، کاپیسا و هلمند می‌باشد؛ همچنان در دیگر مناطق کشور ما نیز پنبه به اندازه ضرورت کشت می‌گردد.

پنبه ولایت هلمند از شهرت فوق‌العاده برخوردار است. کشت پنبه به هوای گرم ضرورت دارد. پنبه را در اواسط بهار در جویه‌های طولانی کشت می‌کنند که بته‌های پنبه در آن جویه‌ها، بزرگ شده غوزه می‌کشند و یکی بعد از دیگر شروع به شگفتن می‌کنند. موسم بهره‌برداری حاصل پنبه فصل خزان است.

دهقانان به ترتیب چهار مرتبه، پنبه را از غوزه‌ها می‌چینند. پنبه توسط ماشین‌های مخصوص از دانه‌های آن جدا می‌شود، هر قدر الیاف پنبه دراز باشد، به همان اندازه اهمیت صنعتی آن بیشتر است. از پنبه در صنعت نساجی استفاده به عمل می‌آید. از پنبه‌دانه توسط ماشین مخصوص روغن استحصال می‌نمایند. مواد فضله یا باقی‌مانده پنبه‌دانه که به نام کنجاره یاد می‌شود، برای غذای حیوان‌ها استفاده می‌گردد.

- متن درس را خاموشانه بخوانید.
- چند شاگرد به نوبت متن درس را با آواز بلند بخوانند.
- جای کاربرد کامه را در متن نشان داده و سپس در کتابچه‌های خود بنویسید.
- چند سطر از متن درس را روی تخته املا بنویسید.

بشنو و بگو

- به خواندن متن درس با دقت گوش فرا داده، اشتباهات خود را اصلاح نمایید.
- در گروه‌ها پیرامون مفهوم درس باهم بحث کنید.
- از پنبه‌دانه چه چیز به دست می‌آید؟
- کامه به چه منظور در جمله‌ها به کار برده می‌شود؟
- پنبه چگونه کشت می‌شود؟

○ کامه یا ویرگول (،) نوعی نشانه نگارشی است که برای فاصله میان کلمه‌ها و جمله‌ها

به کار می‌رود و خواندن متن درس را آسان می‌سازد.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا
۱	زرع	کشت
۲	مناطق	جمع منطقه، جاها
۳	شگفتن	باز شدن
۴	استحصال	حاصل کردن
۵	الیاف	رشته‌ها
۶	مواد فضله	چیزهای اضافی
۷	تغذیه	غذا دادن
۸	بهره برداری	فایده بردن
۹	نیل	نام دریایی در مصر
۱۰	غوزه	پوست بعضی از گیاهان

پیرامون اهمیت پنبه یک مقاله در کتابچه‌های خود بنویسید که کامه در آن به کار

رفته باشد.

کمک و همکاری

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند و مفهوم آن را بدانند.

پرسش‌ها

?

○ در تصویر چه می‌بینید؟

○ اگر ما همیشه باهم دیگر همکاری کنیم، چگونه آینده‌ی خواهیم داشت؟

تعاون سردی دی را بهار است

تعاون افتخاری جاودانی

تعاون بستر تغییر و زایش

تعاون همنوایی با سپیدار

تعاون قطره در دریا کشاند

تعاون خط پایان عداوت

تعاون را به چشم دل نشانیم

ز باغ آشنایی گل بچینیم

بیماییم راه عشق و لبخند

یوسف یزدیان

تعاون چشمه جوشان کار است

تعاون اتحادی آسمانی

تعاون ره‌گشای فکر و دانش

تعاون همدلی با صبح بیدار

تعاون عطر یکرنگی فشاند

تعاون اصل و بنیان عدالت

بیا همسوی فطرت ره سپاریم

ز هر بیگانه‌گی دوری گزینیم

پیوندیم با لطف خداوند

○ متن را خاموشانه بخوانید.

○ کلمه‌های (تعاون، یکرنگی و لطف) را روی تخته املا بنویسید.

○ متن درس را در کتابچه‌های خود املا بنویسید.

بشنو و بگو

○ در گروه‌ها راجع به مفهوم درس باهم بحث کنید.

○ همکاری سبب چه می‌شود؟

○ مفهوم بیت زیر را بیان نمایید:

بیماییم راه عشق و لبخند

پیوندیم با لطف خداوند

○ مفهوم کلی درس چیست؟

به دوستانت بگو

تعاون خط پایان عداوت

تعاون اصل و بنیان عدالت

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا	شماره	لغت	معنا
۱	تعاون	یکدیگر را یاری کردن	۳	دی	ماه جدی
۲	بنیان	بنیاد، اساس، پایه	۴	عداوت	دشمنی

کارخانه‌گی

در مورد مفهوم درس مقاله‌یی در کتابچه‌های خود بنویسید که فعل حال در آن به کار رفته

باشد.

پند لقمان حکیم به فرزندش

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند، ارزش و اهمیت پند را بدانند.

پرسش‌ها

?

○ در تصویر چه می‌بینید؟

○ عمل به پندها و نصایح بزرگان سبب چه می‌شود؟

فرزندم: هزار حکمت آموختم که از آن چهارصد حکمت انتخاب کردم و از آن

چهارصد حکمت، هشت کلمه برگزیدم.

دو چیز را هرگز فراموش مکن!

۱- خدا را ۲- مرگ را

دو چیز را همیشه فراموش کن! به کسی که خوبی کردی. کسی که به تو بدی کرد.

و چهار چیز دیگر این‌که: به مجلسی وارد شدی زبان نگهدار، به سفره‌یی وارد

شدی شکم نگهدار، به خانه‌یی وارد شدی چشم نگهدار، به نماز ایستادی دل نگهدار.

- متن درس را با آواز بلند بخوانید.
- چند شاگرد مفهوم درس را با زبان ساده بیان نمایند.
- کلمه‌های (حکمت، سفره و نماز) را روی تخته بنویسید و معنا کنید.
- جمله‌های زیر را در کتابچه‌های خود بنویسید و جاهای خالی آن را با کلمه‌های داخل چوکات تکمیل نمایید:

زبان، شکم، چشم، دل

- به مجلسی وارد شدی..... نگهدار
- به سفره‌یی وارد شدی..... نگهدار
- به خانه‌یی وارد شدی..... نگهدار
- به نماز ایستادی..... نگهدار

بشنو و بگو

- به خواندن متن درس با دقت گوش فرا داده، اشتباهات خود را اصلاح نمایید.
- مفهوم جمله زیر چیست؟
- به نماز ایستادی دل نگهدار.
- پیام درس را با زبان ساده بیان کنید؟

به دوستانت بگو

– نظر به برخی روایات، لقمان حکیم غلام سیاه پوستی بود که در قرن ششم قبل از میلاد در سودان امروزی می‌زیست. او از دلی روشن، فکری باز و ایمانی استوار برخوردار بود.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا	شماره	لغت	معنا
۱	حکمت	کمال، دانش	۳	برگزیدن	انتخاب کردن
۲	جامع	کامل، فراگیر	۴	سفره	دسترخوان

متن درس را حفظ نموده، در کتابچه‌های خود بنویسید.

ابراهیم صفا

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند و با شاعران معاصر کشور خود آشنا شوند.

پرسش‌ها

?

○ در تصویر چه می‌بینید؟

○ چه فکر می‌کنید، ابراهیم صفا کی بود؟

محمد ابراهیم صفا فرزند محمد صفر در سال ۱۲۸۵ هجری خورشیدی در کابل زاده شد. علوم متداول را نزد استادان همان زمان کسب کرد و در سال ۱۳۱۰ ه.ش. برای آموزش بیشتر به هندوستان رفت. صفا وقتی از هند برگشت، به کارهای اداری در وزارت معارف و وزارت خارجه آن زمان توظیف شد. بین سال‌های ۱۳۱۱ تا ۱۳۲۵ ه.ش. محبوس گردید و بعد از رهایی از حبس دو باره

به وظایف مختلف در حکومت آن وقت گماشته شد. در سال ۱۳۳۲ هـ.ش. به حیث مدیر مسؤؤل روزنامهٔ اصلاح مؤظف و در همان سال به تقاعد سوق داده شد. ابراهیم صفا علاوه بر کارهای اداری در نویسندگی و شاعری نیز دست بلند داشت که آثار گراندرش در اکثر جریده‌ها، مجله‌ها و دیگر نشریه‌های کشور به نشر رسیده است. از آثار قلمی او تنها دو اثر ارزشمندش به نام‌های: «مختصر منطق» و «نوای کهسار» طبع و نشر شده است. این نویسنده ماهر و شاعر چیره دست وطن ما، در سال ۱۳۵۹ هـ.ش. وفات کرد.

نمونهٔ سخن:

لالهٔ آزاد

من لالهٔ آزادم، خودرویم و خودبویم
در دشت مکان دارم، هم‌فطرت آهویم
آبم نم باران است، فارغ ز لب جویم
تنگ است محیط آنجا، در باغ نمی‌رویم
من لالهٔ آزادم، خود رویم و خود بویم
از خون رگ خویش است، گرنگ به رخ دارم
مشاطه نمی‌خواهد، زیبایی رخسارم
بر ساقهٔ خود ثابت، فارغ ز مددگارم
نی در طلب یارم، نی در غم اغیارم
من لالهٔ آزادم، خودرویم و خودبویم

○ درس را خاموشانه بخوانید.

○ متن شعر را با آواز بلند بخوانید و معنا کنید.

○ کلمه‌های (فطرت، محیط، مشاطه) را روی تخته املا بنویسید.

○ بیت زیر را در کتابچه‌های خود تکمیل کنید:

آبم نم..... است، فارغ ز..... جویم

تنگ است..... آنجا، در..... نمی‌رویم

○ به خواندن متن درس با دقت گوش فرا داده، اشتباهات خود را اصلاح نمایید.

○ ابراهیم صفا کی بود؟

○ از شعر لاله آزاد فعل، اسم و ضمیر را بیرون نویس کنید.

○ آثار مشهور ابراهیم صفا کدام‌ها اند؟

○ منظور شاعر از بیت زیر چه است؟

من لاله آزادم، خود رویم و خود بویم

در دشت مکان دارم، هم فطرت آهویم

○ از آثار قلمی ابراهیم صفا تنها دو اثر ارزشمندش به نام‌های: «مختصر منطق» و «نوی کهنسار»

طبع و نشر شده است.

شماره	لغت	معنی
۱	متداول	مروج
۲	محبوس	حبس، بندی
۳	گماشته شد	مقرر شد
۴	تقاعد	باز نشسته شدن از وظیفه رسمی
۵	فطرت	طبیعت، ذات
۶	مشاطه	آرایش‌گر
۷	ساقه	کمر، میان
۸	ثابت	جابجا، برقرار
۹	اغیار	بیگانه‌گان، دشمنان
۱۰	چیره‌دست	توانا

نمونه سخن ابراهیم صفا را در کتابچه‌های خود رونویس کنید.

پند پدر

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند، ارزش و اهمیت پند و نصیحت پدر را بدانند و کلمه‌های هموزن شعر را مشخص کنند.

پرسش‌ها

?

- در تصویر چه می‌بینید؟
- دقت و عملی نمودن کدام گفته‌ها را کامیاب و سربلند می‌گرداند؟

بزرگی گرتو خواهی بشنو این پند	الا ای نازنین فرزند دل‌بند
که اندر جوف آن دُری نهانست	بهای یک صدف وقتی گرانست
بشر را بی‌هنر صدری نباشد	صدف را بی‌گهر قدری نباشد
که در پیری نمی‌ماند توانی	برو کسب هنر کن در جوانی

چه خوش سعدی بگفت اندر گلستان
 که جای با هنر بالانشینی است
 مبریک دم ز یاد خود خدا را
 شکبیا پیشه باش و کن مدارا
 ادب را کن رعایت، تا توانی
 به باطن باش دایم مخلص و پاک
 زبانت را ز بد گفتن نگهدار
 به قولت کن وفا گربسته‌یی عهد
 مَبَر پا را فزونتر از گلیمت
 مشوهمرنگ هر صنف و جماعت
 میفشان تخم بی‌عاری و هشدار
 همیشه یاور افتاده گان باش
 کمی از بارشان برگیر بردوش
 برفت از عمر من پنجاه و شش سال
 ولیکن تو مکن از عمر خود خرج
 ز قول آن حکیم از بهر جانان
 ولیکن بی هنر را لقمه چینی است
 که باشی تو مریض و او دوا را
 چه با نادان چه با دشمن چه دانا
 مبادا بی ادب را یار دانی
 به حق برگو سخن، آرام و بی باک
 سخن شیرین بگو کس را میازار
 کزان بهتر نیابی در جهان شهید
 مبر فرمان جز از عقل سلیمت
 مکن هرگز ز ناحق هـا م حمایت
 که باری تلخ روید بر سردار
 به مردی رهروی آزاده گان باش
 فروتن باش و برکس فخرمفروش
 که تا اکنون بشد معلوم این حال
 ببر توشه ز آنچه کردمت درج

همیشه سالم و پیروز باشی

به هر محفل نه شب، چون روز باشی

مسعود حاجی آقاچانی معمار

- درس را خاموشانه بخوانید و نکات مهم آن را یادداشت کنید.
- شاگردان به نوبت چند سطر متن درس را با لحن و آهنگ مناسب بخوانند.
- کلمه‌های (دُر، پند و گهر) را روی تخته بنویسید و معنا کنید.
- بیت‌های زیر را در کتابچه‌های تان بنویسید و تکمیل نمایید:

مبادا..... را یار دانی	ادب را کن .....، تا توانی
به حق برگو.....، آرام وبی باک	به..... باش دایم..... وپاک
سخن..... بگو..... را میازار	زبان را ز..... گفتن نگهدار
کزان بهتر نیابی در..... شهید	به..... کن..... گریسته ای عهد

بشنو و بگو

- در مورد مفهوم درس با همدیگر بحث نمایید.
- به خواندن متن درس به دقت گوش فرا داده، اشتباهات خود را اصلاح نمایید.
- اگر به گفته‌های پدر عمل کنیم، چه می‌شود؟
- کلمه‌های هم‌وزن ابیات زیر را مشخص نمایید:

که تا اکنون بشد معلوم این حال	برفت از عمر من پنجاه و شش سال
ببر توشه ز آنچه کردم ت درج	ولیکن تو ممکن از عمر خود خرج

- پیام اصلی درس چیست؟

زبان را ز بد گفتن نگهدار سخن شیرین بگو کس را میازار

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا	شماره	لغت	معنا
۱	صدف	پوش مروارید	۹	شهد	عسل، شیرینی
۲	جوف	داخل هر چیزی	۱۰	جماعت	گروه مردم
۳	دُر	مروارید بی‌مانند	۱۱	میفشان	مریز
۴	گهر	مخفف گوهر، سنگ قیمتی	۱۲	بی‌عاری	بی‌ننگی
۵	صدر	قسمت بالای هر چیز	۱۳	هشدار	آگاه‌باش
۶	مدارا	آرامی، نرمی	۱۴	دار	درخت
۷	باطن	اصل	۱۵	توشه	اندوخته
۸	بی‌باک	بی‌ترس	۱۶	درج	گنج‌نایدن

• پیرامون مفهوم بیت زیر یک مقاله کوتاه بنویسید:

مشو هم‌رنگ هر صنف و جماعت مکن هرگز ز ناحق هم حمایت

حفاظت محیط زیست

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند، طریق حفاظت محیط زیست را بدانند و فعل را در متن نشان دهند.

پرسش‌ها

?

- در تصویر چه می‌بینید؟
- محیط زیست به کجا گفته می‌شود؟

انسان در هر جایی که زنده‌گی می‌کند و از خوبی‌های آن استفاده می‌نماید، وظیفه دارد در حفاظت و بهبودی آن سهم فعال بگیرد. محیط خود را پاک نگهدارد. در سر سبزی آن بکوشد، از آلوده شدن ماحول آن و انداختن کتافات در هر طرف به صورت جدی جلوگیری نماید. همچنان در پاک‌کاری، کارهای حشر و غرس نهال‌های مثمر

و غیر مثمر همکاری کند و در نگهداشتن درختان باغ‌ها و جنگل‌ها توجه نماید؛ زیرا محیط زیست پاک و سرسبز، سبب رشد سالم انسان می‌گردد.

امراض در محیط پاک و نظیف شیوع و انتشار نمی‌کنند. انسان با دانش می‌تواند زنده‌گی و صحت خود را با پاک نگهداشتن محیط زیست در مقابل امراض گوناگون وقایه نماید؛ پس بر ما لازم است تا در پاکی و صفایی محیطی که زنده‌گی می‌کنیم در پاکی و صفایی بکوشیم؛ چرا که نظافت و پاکی جزء ایمان است.

آب و هوا و خاک که در اختیار ماست

ارکان هستی اند و بهای محیط زیست

دریا و دشت و چشمه و صحرا و جویبار

هریک نشانه‌یی ز صفای محیط زیست

عطر گل و ترانه بلبل، نسیم آب

زیباترین حدیث برای محیط زیست

خواهی اگر سلامتی جسم و جان خویش

سالم بدار هم تو هوای محیط زیست

از روی جهل گر ننهی، ارج قدر خاک

نشناختی تو قدر و بهای محیط زیست

محمد رضا امیری

- متن درس را خاموشانه بخوانید و نکات مهم آن را یادداشت نمایید.
- چند شاگرد متن درس را با آواز بلند بخوانند.
- فعل را در متن مشخص نموده در کتابچه‌های خود بنویسید.
- چند شاگرد کلمه‌های (مثمر، محیط، حرمت، ارج و حفاظت) را روی تخته املا بنویسند.

- پاک نگهداشتن محیط زیست به صحت و سلامت ما چه تأثیر دارد؟
- معنای کلمه‌های (غرس و شیوع) چیست؟
- در جمله زیر کدام فعل به کار رفته است؟
- محیط زیست پاک و سرسبز، سبب رشد سالم انسان می‌گردد.

- محیط زیست بر رشد، نمو و رفتار انسان‌ها تأثیر دارد.
- محیط زیست سالم، در حیات ما انسان‌ها و دیگر زنده جان‌ها نقش مهمی دارد.

شماره	لغت	معنا
۱	ماحول	چهار اطراف
۲	حشر	گرد آوردن مردم
۳	غرس	نشاندن، کاشتن
۴	مثمر	میوه‌دار، مفید
۵	شیوع	سرایت، نشر
۶	وقایه	حفاظت، پیش‌گیری
۷	ارکان	جمع رکن، پایه
۸	بها	قیمت، ارزش
۹	ننهی	ادا نکنی
۱۰	ارج	ارزش

کارخانه‌گی

در باره اهمیت محیط زیست، چند جمله در کتابچه‌های خود بنویسید.

خوشحال خان ختک

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند، با شاعران توانای زبان و ادبیات پشتو آشنا شوند.

آشنا شوند.

پرسش‌ها

?

- در تصویر چه می‌بینید؟
- آیا با نام خوشحال خان ختک آشنایی دارید؟

خوشحال خان ختک، یکی از چهره‌های تابناک و نامدار زبان و ادبیات پشتو است. او در سال ۱۰۲۲ هجری قمری در زمان زمامداری نورالدین جهانگیر پادشاه مغول در پشاور دیده به جهان گشود و در سال ۱۱۰۰ هجری قمری وفات نمود.

خوشحال خان ختک در هفتاد و هشت سال زنده‌گی اش رنج و مشقت فراوانی را چه در زندان و چه در بیرون از زندان تجربه کرد و با وجود همه دشواری‌ها توانست آثار و کتاب‌های ارزشمندی را در زمینه‌های مختلف به زبان‌های پشتو و دری از خود به‌جا بگذارد. که اینک به گونه‌ی مثال از چند اثر آن نام می‌بریم:

۱- دیوان اشعار - شامل چهل هزار بیت

۲- دستارنامه - در مورد بیست خصلت و هنر انسان‌ها

۳- طب‌نامه - در مورد موضوعات طبی

۴- بازنامه - اثر منظوم

۵- فضل‌نامه - در مورد موضوعات فقهی

۶- فرخ‌نامه - در مورد قلم و شمشیر

۷- فراق‌نامه - در مورد روزهای زندان

بخوان و بنویس

- متن درس را خاموشانه بخوانید و نکات مهم آن را یادداشت نمایید.
- چند تن از شاگردان متن درس را با آواز بلند بخوانند.
- کلمه‌های (تابناک، ادبیات و چهره) را در جمله‌ها به کار ببرید.
- چند سطر متن درس را روی تخته املا بنویسید.

بشنو و بگو

- به خواندن متن درس با دقت گوش فرا داده، اشتباهات خود را اصلاح نمایید.
- خوشحال‌خان ختک از کجا بود؟
- مشهورترین آثار خوشحال‌خان کدام‌ها اند؟

به دوستانت بگو

- اخلاق بهترین سرمایه و عالی‌ترین دارایی است.

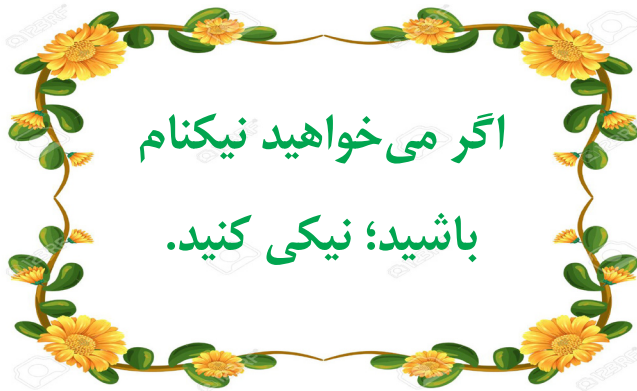

کارخانه‌گی

نام چند تن از شاعران زبان و ادبیات پشتو و دری را در کتابچه‌های خود بنویسید.

نیکی

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند، مفهوم و محتوای آن را بدانند.

پرسش‌ها

?

- جمله بالا چه مفهومی را افاده می کند؟
- چه فکر می کنید، نیکی سبب چه می شود؟

زانکه با نیکنامی تو زیننده‌یی
 مهربانی و صداقت پیشه‌گیر
 در رفاقت، محکم و ایستاده باش
 مردم‌آزار را بود صد فتنه پیش
 خواست خالق را بجا آوردن است
 خصلت خوب، کار هر دانا بود

رزاق بیان کوهستانی

بذر نیکنامی بکار تا زنده‌یی
 وز بدی‌ها دور باش و گوشه‌گیر
 در صداقت، ثابت و آماده باش
 دل مرنجان و مکن خاطر پریش
 حج اکبر، دل به دست آوردن است
 نیک بودن خصلت زیبا بود

- متن درس را با آواز بلند و لحن مناسب بخوانید.
- کلمه‌های (نیکی، بذر، فتنه و نیکنامی) را روی تخته بنویسید و معنا نمایید.
- بیت نخست شعر را اساس قرار داده و مفهوم آن را روی تخته بنویسید.

بشنو و بگو

- به خوانش متن درس دقت کنید و اشتباهات تان را اصلاح کنید.
  - پیرامون مفهوم درس در گروه‌ها بحث نمایید.
  - فرق نیکی با بدی در چیست؟
  - پیام بیت زیر چیست؟
- حج اکبر، دل به دست آوردن است   خواست خالق را بجا آوردن است

به دوستانت بگو

دل مرنجان و مکن خاطر پریش   مردم آزار را بود صد فتنه پیش

لغت‌ها

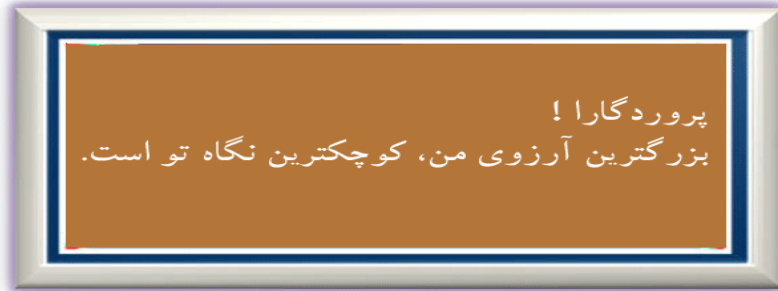
شماره	لغت	معنا
۱	بذر	دانه، تخم
۲	پریش	پریشان
۳	فتنه	فساد، رنج

متن شعر را حفظ نموده و مفهوم آن را در کتابچه‌های خود بنویسید.

بهترین آرزو

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند، مفهوم و محتوای آن را بدانند و نشانه‌های نگارشی را در متن مشخص نمایند.

پرسش‌ها

?

- نوشته بالا چه پیامی دارد؟
- چگونه می‌توانیم آرزوهای خود را به حقیقت مبدل سازیم؟

از سقراط سؤال کردند: بزرگترین آرزویی که در دل داری، چیست؟

او در جواب گفت: بزرگترین آرزوی من این است که در بلندترین جای شهر آتن قرار گرفته، با صدای بلند به مردم بگویم:

ای دوستان، ای مردم. چرا با این حرص و تلاش خوب‌ترین سال‌های عمرتان را به جمع کردن مال و پول سپری می‌نمایید؛ ولی آن طوری که ضرورت است، در تعلیم و تربیت اطفال‌تان که روزی مجبور استید هست و بود خود را به آن‌ها بگذارید، همت نمی‌گذارید؟

○ متن درس را خاموشانه بخوانید.

○ چند شاگرد به نوبت متن درس را با آواز بلند بخوانند.

○ بهترین آرزوی تان را در چند سطر بنویسید.

○ جمله زیر را مرتب نمایید و روی تخته بنویسید:

(داری، آرزویی دل بزرگترین چیست؟ که در)

بشنو و بگو

○ متن درس را با دقت بشنوید و اشتباهات خود را اصلاح نمایید.

○ سقراط کی بود؟

○ در متن درس کدام نشانه‌های نوشتاری به کار رفته است؟

○ پیام درس را بیان کنید.

به دوستانت بگو

○ سقراط در ۴۷۰ یا ۴۶۹ پیش از میلاد در آتن به دنیا آمد. پدرش مجسمه‌ساز سرشناس

بود.

لغت‌ها

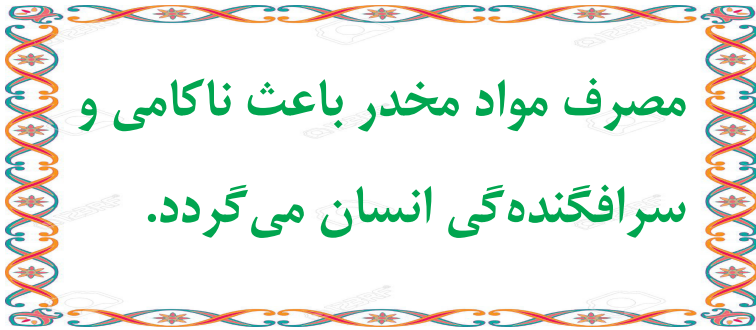
شماره	لغت	معنا	شماره	لغت	معنا
۱	حرص	زیاده‌طلبی	۳	همت	غیرت
۲	هست و بود	تمام دارایی	۴	نمی‌گمارید	مقرر نمی‌کنید

کارخانه‌گی

بهترین آرزوی خود را در یک مقاله کوتاه بنویسید و نشانه‌گذاری آن را رعایت کنید.

مواد مخدر

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند و اضرار مواد مخدر را بدانند.

پرسش‌ها

- نوشته‌ی بالا چه مفهومی را افاده می‌کند؟
- به کدام چیزها مواد مخدر گفته می‌شود؟

مواد مخدر عبارت از مواد نشئه‌آوری است که مصرف آن برای صحت انسان مضر بوده و باعث بروز بیماری‌های گوناگون می‌گردد.

چرس، تریاک، هیرویین، مورفین، کوکائین، و... از جمله مواد مخدر اند که مصرف آن بالای جسم و روح و روان انسان تأثیر منفی گذاشته و اعصاب را خراب می‌سازد. اشخاصی که به این مواد عادت دارند، ثبات فکری ندارند. هیچ کس با

آن‌ها نزدیکی و دوستی نمی‌کند. این اشخاص نه تنها باعث رنج و ناراحتی افراد خانواده و خویشاوندان خود می‌شوند؛ بلکه بار دوش جامعه نیز می‌باشد. جامعه انسانی به این افراد به دیده‌ی خوب نمی‌نگرد و وجود آن‌ها را بار دوش دیگران می‌داند.

بته‌های تنباکو، چرس و تریاک نباید زرع شوند. از ورود سگرت، نسوار و شراب که در زُمره‌ی دخانیات و مسکرات قرار می‌گیرند و سبب بربادی جامعه‌ی ما می‌گردند، باید به صورت جدی جلوگیری به عمل آید، تا جامعه و مردم از شر آن‌ها در امان باشند چون دین مقدس اسلام مصرف مواد مخدر را منع نموده است، ما مسلمانان نیز باید از مصرف آن دوری کنیم.

○ متن درس را خاموشانه بخوانید.

○ نکات مهم درس را در کتابچه‌های خود بنویسید و با آواز بلند بخوانند.

○ کلمه‌های (مواد مخدر، جلوگیری، مضر و دانشمند) را روی تخته بنویسید و معنا کنید.

○ در مورد تصویرهای زیر آنچه می‌دانید بنویسید:

○ به خواندن متن درس، با دقت گوش فرا داده، اشتباهات خود را اصلاح نمایید.

○ در گروه‌ها پیرامون مفهوم درس باهم بحث کنید.

○ مصرف مواد مخدر سبب چه می‌شود؟

○ دین مقدس اسلام در مورد مواد مخدر چه گفته است؟

به دوستانت بگو

○ دین مقدس اسلام استعمال مواد مخدر را حرام و منع نموده است؛ پس ما مسلمانان

باید از آن دوری کنیم.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا
۱	مخدر	آنچه که باعث سستی عصاب و خواب می‌شود
۲	بروز	پیدا شدن
۳	می‌نگرد	می‌بیند
۴	زراع	کشت کردن
۵	عاری	خالی

اقسام مواد نشه‌آور دود کننده	دخانیات	۶
اقسام مواد نشه‌آور نوشیدنی	مسکرات	۷

جملهٔ زیر را عنوان قرار داده، یک مقاله در کتابچه‌های خود بنویسید:

(بهترین راه دوری از مواد مخدر چیست؟)

صنعت قالین بافی

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند، مفهوم آن را بدانند.

پرسش‌ها

?

○ در تصویرها چه می‌بینید؟

○ چه فکر می‌کنید، قالین با دست بافته می‌شود یا توسط ماشین؟

صنعت قالین‌بافی در کشور ما سابقه بسیار طولانی دارد و در اکثر نقاط این سرزمین، مردم به بافتن قالین مشغول اند. قالین را در چوکات مخصوص آن که کارگاه نامیده می‌شود، مرتب می‌سازند و می‌بافند. در بافتن قالین از پشم گوسفند استفاده می‌گردد.

ولایت‌های، کندز، بلخ، جوزجان، فاریاب، سرپل در بافت و تولید قالین شهرت به سزایی دارند. در افغانستان ترکمن‌ها در قالین بافی مهارت بیشتری دارند.

قالین به اندازه‌های مختلف بافته می‌شود که به نام‌های قالین کلان، قالین خورد، پشتی، قالینچه، سردوشکی‌های قالینچه‌یی و جای نماز یاد می‌شود. قالین‌بافان نظر به ذوق و علاقه خود طرح‌ها، تصویرها و گل‌های مختلف را در قالین نقش

می‌نمایند تا قالین گونه‌های زیبا و رنگارنگ پیدا کند.

قالین افغانی از شهرت فوق‌العاده‌یی برخوردار است. عرضهٔ قالین افغانی در بازارهای بزرگ جهانی مشتریان زیادی دارد و مورد استفاده قرار می‌گیرد. هر سال از کشور ما به هزاران متر مربع قالین، به کشورهای مختلف جهان صادر می‌شود. از محصول آن عایدات زیادی نصیب هموطنان عزیز ما می‌گردد. شاعری در وصف قالین باف چنین سروده است:

رگ گل تار قالین تو باشد   جهان بازار قالین تو باشد
ولی دانه که فقرو نامرادی   نهان در دار قالین تو باشد

* * *

ستاره، آسمان، مهتاب خفته   شتاب ماهیان در آب خفته
بود دستان قالین باف بیدار   اگرچه در نگاهش خواب خفته

دکتور ش. دیباج

○ متن درس را با آواز بلند بخوانید.

○ کلمه‌های (صنعت، قالین و بلخ) را در جمله‌های مناسب به کار ببرید.

○ برداشت‌تان را از مفهوم درس در کتابچه‌های تان بنویسید.

بشنو و بگو

○ به خواندن متن درس با دقت گوش فرا داده، اشتباهات خود را اصلاح نمایید.

○ قالین چگونه بافته می‌شود؟

○ قالین وطن ما در دنیا از چه شهرتی برخوردار است؟

○ منظور شاعر از دوبیتی زیر چیست؟

ستاره، آسمان، مهتاب خفته   شتاب ماهیان در آب خفته

بود دستان قالین باف بیدار   اگرچه درنگاهش خواب خفته

به دوستانت بگو

○ قالین افغانی از شهرت فوق‌العاده‌یی برخوردار است. قالین افغانی در بازارهای بزرگ

جهانی، مشتریان زیادی دارد و مورد استفاده قرار می‌گیرد.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا	شماره	لغت	معنا
۱	مرتب	به ترتیب	۴	دار	در اینجا به معنای دستگاه قالین بافی
۲	مشتریان	خریداران	۵	عرضه	تقدیم
۳	نهان	پنهان	۶	خفته	خوابیده

مفهوم درس را در دو سطر خلاصه کرده، در کتابچه‌های خود بنویسید.

رخصتی زمستانی

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند، استفاده درست از رخصتی زمستانی را بدانند.

پرسش‌ها

?

○ از رخصتی زمستانی چگونه باید استفاده کرد؟

می‌گویند: «وقت طلا است». رخصتی زمستانی فرصت خوبی برای درس خواندن و آماده شدن به صنف بعدی است و استفاده درست از آن باعث پیشرفت و کامیابی می‌شود.

شاگردان عزیز!

روزهای رخصتی زمستانی، بهترین زمان برای تلاش، کار و کوشش و استراحت است؛ یعنی از یک طرف می‌توانیم خوب درس بخوانیم و از طرف دیگر هم اندکی استراحت نماییم، تا با اعصاب آرام برای صنف بعدی آماده‌گی بگیریم؛ زیرا استفاده

درست از وقت، انسان را به سعادت و خوشبختی می‌رساند.

در هنگام رخصتی زمستانی ما در پهلوی این که کتاب‌های درسی صنف بعدی را مطالعه می‌کنیم، باید یکی از حرفه‌های خوب؛ مانند: نجاری، خیاطی، رسامی، خطاطی و غیره را نیز بیاموزیم، تا بتوانیم برای خانواده و مردم خود خدمت نماییم و همچنان از عاید آن استفاده کنیم.

بنابر این وقت را غنیمت بشماریم و با استفاده درست از آن روزهای خود را با کارهای خیر و سودمند پرکنیم. درس‌های خود را خوب بخوانیم تا در تمام مضامین نمره عالی به دست آورده همیشه کوشش کنیم تا اوقات گران‌بها و مهم زنده‌گی ما، بیهوده از دست نرود.

○ متن را خاموشانه بخوانید.

○ چند شاگرد به نوبت متن درس را با آواز بلند بخوانند.

○ کلمه‌های (حرفه، خیاطی، خطاطی و رسامی) را روی تخته بنویسید و معنا کنید.

○ برداشت تان را از متن درس بنویسید.

بشنو و بگو

○ در رخصتی زمستان کدام کارها را انجام می‌دهید؟

○ ارزش استفاده درست از رخصتی را بیان دارید؟

○ از متنی که خواندید، چه آموختید؟

○ چگونه می‌توان از وقت استفاده درست نمود؟

به دوستان بگو

می‌گویند وقت طلا است، رخصتی زمستانی بستر خوبی برای درس خواندن و آماده شدن

به صنف بعدی است و استفاده درست از آن باعث پیشرفت و کامیابی ما می‌شود.

ترانهٔ معارف

افغانستان ما جان و جهان ما

ای هست و بود ما ای تارو پود ما

اهل معارفیم، تعلیم کار ما

علم است شعار ما، بس افتخار ما

بد خواه ظلمتیم ضد جهالتیم

در کسب معرفت با عزم و همتیم

اهل معارفیم، تعلیم کار ما

علم است شعار ما، بس افتخار ما

ما کار می کنیم پیکار می کنیم

بار دیگر ترا گلزار می کنیم

اهل معارفیم، تعلیم کار ما

علم است شعار ما، بس افتخار ما

بدگر نظر کند باری به گلشن

شرمنده دشمن است از آهنگین تن

اهل معارفیم، تعلیم کار ما

علم است شعار ما، بس افتخار ما

حافظ ترا خدا ای مهد آریا

اینست روز و شب مارا همین دعا

اهل معارفیم، تعلیم کار ما

علم است شعار ما، بس افتخار ما

(سید محی الدین راعی)